

Luonnos

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kuluttajansuojalain, korkolain 2 §:n, saatavien perinnästä annetun lain 3 §:n sekä oikeudenkäymiskaaren 5 ja 12 luvun muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kuluttajansuojalain 7 lukua kuluttajaluotoista sekä 7 a lukua asunto-omaisuuteen liittyvistä kuluttajaluotoista. Muutosten pääasiallisena tavoitteena on vähentää kalleimpien kuluttajaluottojen aiheuttamia velkaongelmia.

Ehdotuksen mukaan korkokatto laajennettaisiin koskemaan kaikkia kuluttajansuojalain 7 luvun soveltamisalaan kuuluvia luottoja. Korkokatto määriteltäisiin nykyisestä luoton todelliseen vuosikorkoon pohjautuvasta korkokatosta poikkeavasti siten, että laissa asetettaisiin yläraja nostetulle luotolle perittävälle korolle. Tämän lisäksi rajattaisiin oikeutta periä kuluttajalta muita luottokustannuksia. Niin ikään rajoitettaisiin oikeutta periä kuluttajalta kuluja maksuajan pidentämisestä. Hintasääntelyn laajentamisella pyritään kohtuullistamaan markkinoilla tarjolla olevien kuluttajaluottojen hinnoittelua. Korkokattomallin muutoksella pyritään siihen, että sääntely olisi nykyistä tehokkaampaa ja sen noudattaminen ja valvonta yksinkertaisempaa. Tavoitteena on myös lisätä luottojen hinnoittelun läpinäkyvyyttä.

Jos luotonantaja tai luotonvälittäjä rikkoo korko- tai luottokustannuskattoa koskevaa sääntelyä, kuluttajalta ei saisi ehdotuksen mukaan periä korkoa tai muita luottokustannuksia lainkaan. Hintasääntelyn rikkomisen seuraamusten tiukentamisella pyritään tehostamaan sääntelyn noudattamista.

Kuluttajansuojalain sopimuksen sovittelua ja tulkintaa koskevaan 4 lukuun sekä oikeudenkäymiskaaren ehdotetuilla muutoksilla pyritään ennen kaikkea saattamaan kansallinen lainsäädäntö vastamaan unionin kuluttajansuojalainsäädäntöä ja samalla selkeyttämään oikeustilaa. Oikeudenkäymiskaarella ehdotetaan myös säädettäväksi nykyistä tarkemmin siitä, mitä seikkoja kuluttajaluottosopimukseen perustuvaa saamista koskevassa haastehakemuksessa tulisi ilmoittaa. Viimeksi mainitulla muutoksella pyritään yksinkertaistamaan kuluttajaluottoihin liittyvän pakottavan sääntelyn huomioon ottamista ja samalla vähentämään kantajille ja tuomioistuimille aiheutuvaa työtä.

Lisäksi ehdotetaan, että korkolaki ja laki saatavien perinnästä olisivat velallisen hyväksi pakottavia myös silloin, kun kyse on elinkeinonharjoittajan kuluttajalle välittämästä luotosta, jonka myöntää joku muu kuin ammattimainen luotonantaja. Uudistuksen tarkoituksena on parantaa vertaislainaa ottaneen kuluttajavelallisen asemaa.

Lakien ehdotetaan tulevan voimaan [mahdollisimman pian] niiden hyväksymisen ja vahvistamisen jälkeen. [Täydennetään myöhemmin siirtymäsääntelyn osalta.]

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Yleistä

Verkossa ja tekstiviestein haettaviin niin sanottuihin pikaluottoihin on liittynyt erityyppisiä ongelmia siitä asti, kun ne tulivat markkinoille vuonna 2005. Ongelmiin on puututtu useilla asteittain koventuneilla lainmuutoksilla. Vaikutuksiltaan merkittävimpanä voidaan pitää vuonna 2013 tehtyä lainmuutosta, jolla asetettiin korkokatto lähes kaikille alle 2 000 euron suuruisille kuluttajaluotoille.

Ennen korkokaton asettamista pikaluotot olivat yleensä kertaluottoja, joissa luoton hinta perittiin muuna kuin korkona eli esimerkiksi käsittely- ja toimituskuluina. Yksittäisten myönnettyjen luottojen euromäärät olivat pienehköjä. Tilastokeskuksen luottokantatilaston mukaan esimerkiksi vuonna 2010 pienlainayritysten uusien myönnettyjen lainojen määrä oli keskimäärin 206 euroa ja vuonna 2012 puolestaan keskimäärin 254 euroa.

Korkokattoa ei ulotettu 2 000 euron suuruisiin tai sitä suurempiin luottoihin, koska merkittävimmät ongelmat liittyivät juuri määrältään pienempiin kulutusluottoihin ja koska oletettiin, että suuremmissa luotoissa korkotaso jää joka tapauksessa kilpailluilla luottomarkkinoilla huomattavasti korkokattoa alemmaksi. Koska myös luottoriski kasvaa tuntuvasti luottosumman suurentuessa, oletettiin, ettei muutos johtaisi merkittävässä määrin luottotarjonnan siirtymiseen korkokattorajaa suurempiin luottoihin.

Korkokattosäätelyn voimaantulon jälkeen myönnettyjen pikaluottojen kappalemäärät sekä niistä perittävät luottokustannukset vähenivät, mutta melko pian pikaluottoyritykset muuttivat tarjoamiaan luottotuotteita ja siirtyivät pääosin myöntämään korkokaton ulkopuolelle jääviä suurempia niin sanottuja limiittiluottoja, joissa todellinen vuosikorko on yleisesti yli 100 prosenttia tai jopa huomattavasti korkeampi. Osittain tarjonta on myös siirtynyt niin sanotuille vertaislainamarkkinoille.

Maksamattomiin kuluttajaluottoihin liittyvät velkomusasiat ovat jo pitkään kuormittaneet myös tuomioistuimia. Samanaikaisesti näiden summaarisessa eli suppeatutkintaisessa menettelyssä käsiteltävien asioiden käsittelystä aiheutuvaa työmäärää on lisännyt unionin tuomioistuimen ratkaisukäytäntö, jonka mukaan tuomioistuinten tulee ottaa viran puolesta huomioon unionin kuluttajansuojalainsäädäntö aiempaa laajemmin.

Kuluttajansuojalain korkokattosäännöksen muuttamisesta on tehty kahdeksan kansanedustajan lakialoitetta (LA 51/2016 vp, LA 52/2016 vp, LA 53/2016 vp, LA 54/2016 vp, LA 55/2016 vp, LA 56/2016 vp, LA 57/2016 vp, LA 58/2016 vp). Lisäksi Kilpailu- ja kuluttajavirasto on toimittanut syksyllä 2016 oikeusministeriölle kuluttaja-asiamiehen aloitteen kuluttajaluottolainsäädännön muuttamiseksi sekä kohtuuttomia sopimusehtoja koskevan säätelyn tarkistamiseksi.

Luotonantoa ja luotonantajia koskevat tilastot ja selvitykset

Vuonna 2015 uusia pienlainoja myönnettiin Tilastokeskuksen Luottokanta-tilaston perusteella laskettuna noin 470 000 kappaletta keskimääräisen lainamäärän ollessa noin 500 euroa ja takaisinmaksuajan noin 140 päivää. Vuonna 2010 pienlainoja myönnettiin noin 1,2 miljoonaa kappaletta keskimääräisen lainamäärän ollessa hieman yli 200 euroa ja takaisinmaksuajan noin 30 päivää.

Luottokanta-tilaston julkaiseminen on päättynyt, eikä vastaavia tietoja myöhemmiltä vuosilta ole saatavissa, mutta arvion mukaan keskimääräinen lainamäärä on nykyisin noin 2 000-3 000 euroa. Voidaan todeta, että vaikka myönnettyjen pienlainojen kappalemäärät ovat tuntuvasti vähentyneet vuosikymmenen alusta, lainamäärät ovat tuntuvasti suurentuneet.

Suomalaisten kotitalouksien velkaantuminen kulutusluotoilla on yleisestikin ottaen kasvussa. Kun vuoden 2008 ensimmäisellä vuosineljänneksellä kotitalouksien kulutusluottokanta oli noin 12,7 miljardia euroa ja helmikuussa 2016 noin 14,1 miljardia euroa, marraskuussa 2017 kotitalouksien yhteenlaskettu kulutusluottokanta oli Suomen pankin esittämän arvion mukaan jo lähes 19 miljardia euroa. Luottolaitosten kulutusluottokanta muodostaa Suomen pankin arvion mukaan jo lähes 80 prosenttia eli valtaosan. Tili- ja korttiluottojen osuus luottolaitosten kulutusluottokannasta eli noin 15,2 miljardista eurosta oli 4,7 miljardia euroa eli yli 30 prosenttia. Luottolaitoksia valvova Finanssivalvonta julkaisi vuoden 2018 alussa teema-arvion, jossa selvitettiin luotonantajien kuluttajaluottoja koskevia käytäntöjä. Teema-arviossa ilmeni, että luottolaitokset ovat kiihdyttäneet kulutusluottojen kasvua muun muassa tarjoamalla kuluttajille entistä enemmän rahoitusvaihtoehtoja eri kanavien kautta sekä panostamalla kulutusluottojen markkinointiin ja digitaaliseen saatavuuteen. Selvityksen mukaan kasvua on haettu myös luotonmyöntökriteereitä löysentämällä, luottosummien enimmäismääriä nostamalla ja laina-aikoja pidentämällä. Toisin sanoen useat luottolaitokset ottavat kulutusluotoissa tietoisesti aiempaa enemmän luottoriskiä. Finanssivalvonta havaitsi puutteita myös sääntelyn noudattamisessa. Teema-arvioon oli valittu valvottavia, joilla on suuret kulutusluottokannat tai suuret kasvuprosentit. Arviossa oli mukana kotimaisia luottolaitoksia ja ulkomaisten luottolaitosten Suomessa toimivia sivukonttoreita. Näiden osuus vastasi noin 90 prosenttia kaikkien valvottavien kulutusluottokannasta. Lisäksi mukana oli ulkomaisia luottolaitoksia, jotka tarjoavat kulutusluottoja suoraan rajan yli Suomeen.

Etelä-Suomen aluehallintoviraston valtakunnalliseen luotonantaja- ja vertaislainanvälittäjärekisteriin, joka koostuu suurelta osin pikaluottoja tarjoavista yrityksistä, oli merkitty huhtikuussa 2018 yhteensä 60 kuluttajaluotonantajaa, joista kolme on ilmoittanut harjoittavansa vertaislainojen välittämistä ja kaksi myöntävänsä asunto-omaisuuteen liittyviä kuluttajaluottoja. Vuoden 2012 lopussa eli ennen korkokaton voimaantuloa luotonantajarekisterissä oli 87 luotonantajaa ja vuoden 2014 lopussa eli korkokaton voimaantulon jälkeisenä vuonna 49 luotonantajaa. Rekisteröityjä luotonantajia on siis edelleen tuntuvasti, vaikka määrä onkin jonkin verran laskenut huippuvuosista.

Velkaongelmia koskevat tilastot ja selvitykset

Summaaristen riita-asioiden määrä käräjäoikeuksissa on kasvussa. Summaarisilla riita-asioilla tarkoitetaan sellaisia tuomioistuimessa käsiteltäviä asioita, jotka koskevat tietyn määräistä saamista, hallinnan tai rikkoutuneen olosuhteen palauttamista taikka häätöä ja joissa asia kantajan käsityksen mukaan ei ole riittävä. Oikeusministeriön tilastojen (Tuomioistuinten työtilastoja vuodelta 2017) mukaan vuonna 2017 uusia summaarisia riita-asioita tuli vireille noin 402 800 kappaletta. Vuonna 2016 vastaava luku oli noin 344 000 kappaletta. Kasvua edelliseen vuoteen verrattuna oli siis 17 prosenttia (58 800 kappaletta). Merkillä pantavaa on, että vuonna 2006 saapuneita summaarisia asioita oli noin 150 000 asiaa, eli summaaristen asioiden määrä on kymmenessä vuodessa yli kaksinkertaistunut.

Oikeusministeriön tilastojen mukaan vuonna 2017 käräjäoikeuksissa ratkaistiin noin 376 000 summaarista riita-asiaa. Suomen Asiakastieto Oy:n tilastojen mukaan noin 293 500 kappaletta eli valtaosa asioista oli velkomustuomioita. Vuonna 2016 velkomustuomioita annettiin vajaat 270 000 kappaletta. Vuonna 2013 eli korkokaton voimaantulovuonna vastaava luku oli vajaat 350 000 kappaletta. Velko-

mustuomioiden määrä on siis korkokaton asettamisen jälkeen laskenut, mutta se on edelleen tuntu-
vasti korkeampi kuin esimerkiksi vuonna 2007, jolloin velkomustuomioita annettiin vajaat 145 000
kappaletta. Lisäksi merkillepantavaa on, että velkomustuomioiden määrä on jälleen lähtenyt kasvuun.

Maksuhäiriöisten henkilöiden määrä on korkea, ja se on ollut jatkuvasti lievässä nousussa. Asiakas-
tiedon mukaan maksuhäiriöisiä henkilöitä oli vuonna 2017 noin 373 000, kun vuonna 2007 vastaava
luku oli noin 309 000 ja vuonna 2013 noin 360 000. Uusia henkilöihin kohdistuvia maksuhäiriömer-
kintöjä tuli vuonna 2017 noin 1,6 miljoonaa kappaletta. Näistä suurimman ryhmän muodostivat ulos-
ottoesteet (78 prosenttia) ja toiseksi suurimman ryhmän velkomustuomiot (18 prosenttia). Velkomus-
tuomioissa tili- ja kertaluotot olivat suurin maksuhäiriömerkinnän aiheuttanut ryhmä. Vuonna 2017
annetuista henkilöihin kohdistuvista velkomustuomioista 64 prosenttia koski tili- ja kertaluottoja.
Tili- ja kertaluottojen ryhmään kuuluvat pikaluottojen ohella perinteiset luottokorttiluotot, osamak-
suluotot ja vakuudelliset kuluttajaluotot mutta eivät esimerkiksi asuntoluotot.

Asiakastieto ylläpitää Kuluttajaluottojen kyselyjärjestelmää, jonka avulla tiedonjakopiiriin liittyneet
luotonantajat voivat asiakkaidensa nimenomaisella suostumuksella jakaa ja käyttää luotonhaun yh-
teydessä asiakastietoja, jotka koskevat luottoasiakkaiden velkaantumista ja maksukäyttäytymistä.
Tiedonjakopiiriin kuuluu Asiakastiedon mukaan tällä hetkellä 36 luotonantajaa. Näistä noin kaksi
kolmasosaa on Etelä-Suomen aluehallintoviraston luotonantajarekisterissä olevia luotonantajia ja lä-
hes kolmasosa on Finanssivalvonnan tai muun ETA-valtion kuin Suomen finanssivalvontaviranomai-
sen valvonnassa.

Uuden kulutusluoton hakuhetkellä 53,6 prosentilla niistä, joiden tiedot tarkistettiin kyselyjärjestel-
mästä, oli ennestään luottoja kyselyjärjestelmään kuuluvilta luotonantajilta. Noin 23 prosentilla
niistä, jotka hakivat uutta luottoa kyselyjärjestelmään kuuluneista yhtiöistä vuoden 2017 aikana ja
joiden tiedot tarkistettiin kyselyjärjestelmästä, oli luotonhakuhetkellä järjestelmään kuuluneissa
muissa yhtiöissä avoimia luottoja kolme kappaletta tai enemmän. Yli kymmenen avointa luottoa luot-
tonhakuhetkellä oli noin 3 prosentilla hakijoista. Noin 29 prosentilla niistä, joilla oli avoimia luottoja
uuden luoton hakuhetkellä, oli edellisen luoton myöntämisestä kulunut vähemmän kuin kaksi kuu-
kautta. Vastaavasti noin 23 prosentilla uusimman edelleen avoimen luoton saamisesta oli kulunut yli
vuosi.

Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin katsauksessa *Velkaongelmien luonne ja pikavippiuudis-
tuksen vaikutukset velkomustuomioiden valossa (9/2016)* on tarkasteltu velkaongelmien luonnetta ja
kesäkuussa 2013 voimaan tulleen korkokattosäätelyn vaikutuksia. Julkisiin tilastoihin ja velkomus-
tuomioita koskevaan analyysiin perustuvan selvityksen mukaan vuonna 2013 toteutettu pikaluotto-
uudistus vähensi luotonantoyrityksiin liittyvien velkomustuomioiden lukumäärää erityisesti nuorilla
aikuisilla. Sen sijaan luotonantoyrityksiin liittyvien velkasaatavien keskimääräinen suuruus velallista
kohden nousi lähes kaikissa ikäryhmissä.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja oikeuskäytäntö

Kuluttajaluottosopimuksia koskeva sääntely ja oikeuskäytäntö

Keskeinen kuluttajaluottoja koskeva sopimusoikeudellinen sääntely sisältyy kuluttajansuojalain
(38/1978) kuluttajaluottoja koskevaan 7 lukuun, joka perustuu monilta osin kulutusluottodirektiiviin
(2008/48/EY). Luvussa säädetään muun muassa elinkeinonharjoittajan tiedonantovelvollisuuksista,

luottosopimuksen tekemisestä ja varojen luovuttamisesta, luottosopimuksen peruuttamisesta, kuluttajan oikeudesta saada tietoja luottosopimuksen kuluessa, luoton takaisinmaksusta sekä luottosopimuksen päättymisestä. Luvussa säädetään myös hyvästä luotonantotavasta sekä luotonantajan velvollisuudesta arvioida kuluttajan luottokelpoisuus ja todentaa lainanhakijan henkilöllisyys huolellisesti.

Kuluttajansuojalain 7 lukua on uudistettu viime vuosina useaan otteeseen. Vuonna 2013 voimaan tulleella muutoksella (laki kuluttajansuojalain 7 luvun muuttamisesta; 207/2013) lukuun lisättiin korkokattoa koskeva 17 a §, jonka mukaan luoton todellinen vuosikorko saa olla enintään korkolain (633/1982) 12 §:ssä tarkoitettu viitekorko lisätynä 50 prosenttiyksiköllä. Tällä hetkellä viitekoron ollessa 0 prosenttia korkokatto on 50 prosenttia. Hyödykesidonnaiseen luottoon korkokattosäännöstä sovelletaan vain, jos kuluttajalla on luottosopimuksen nojalla myös oikeus nostaa rahavaroja. Hyödykesidonnaisella luotolla tarkoitetaan kuluttajansuojalain 7 luvun 7 §:n 3 kohdan mukaan kulutushyödykkeen hankkimista varten myönnettävää kuluttajaluottoa, jonka antajana on myyjä tai palveluksen suorittaja itse taikka muu elinkeinonharjoittaja myyjän tai palveluksen suorittajan kanssa tekemänsä sopimuksen tai muun kuluttajien luottottamista koskevan järjestelyn perusteella.

Samassa yhteydessä muutettiin myös luottokelpoisuuden arviointia koskevaa 14 §:ää siten, että luottokelpoisuus on selvitettävä aiempaa tarkemmin myös määrältään pienemmissä luotoissa. Lisäksi luvun 13 §:ää täydennettiin säännöksellä, jonka mukaan hyvän luotonantotavan vastaista ja siten kiellettyä on käyttää luottoa markkinoitaessa, sitä myönnettäessä tai muussa luottosuhteeseen liittyvässä asiointissa lisämaksullista tekstiviestipalvelua tai muuta vastaavaa viestipalvelua.

Vuoden 2017 alussa voimaan tulleen lainmuutoksen myötä kuluttajansuojalakiin lisättiin asunto-omaisuuteen liittyviä kuluttajaluottoja koskeva uusi 7 a luku, jota sovelletaan paitsi asunto-omaisuuden hankkimiseksi tai siihen kohdistuvan omistusoikeuden säilyttämiseksi myönnettäviin luottoihin myös muuhun tarkoitukseen myönnettäviin luottoihin, joiden vakuudeksi annetaan asunto-omaisuutta (7 a luvun 1 ja 3 §). Luvun 31 §:n 1 momenttiin sisältyy viittaussäännös, jonka mukaan muun muassa korkokattoa koskevaa 7 luvun 17 a §:n säännöstä sovelletaan myös asuntovakuudellisiin kuluttajaluottoihin.

Edellä mainittujen säännösten lisäksi etämyynnissä tarjottaviin kuluttajaluottoihin sovelletaan rahoituspalvelujen ja rahoitusvälineiden etämyyntiä koskevaa kuluttajansuojalain 6 a lukua, jolla on pantu täytäntöön rahoituspalvelujen etämyyntidirektiivi (2002/65/EY). Luvussa säädetään muun muassa ennakkotiedoista, jotka kuluttajalle on annettava elinkeinonharjoittajasta, rahoituspalvelusta, etäso-
pimuksesta ja oikeussuojakeinoista. Kuluttajaluottojen kannalta keskeisiä säännöksiä sisältyy myös muun muassa kuluttajansuojalain markkinointia ja menettelyä asiakassuhteessa koskevaan 2 lukuun ja sopimusehtojen sääntelyä koskevaan 3 lukuun. Luoton todellisen vuosikoron laskemisesta ja las-
kemisesta käytettävistä oletuksista säädetään oikeusministeriön asetuksessa kuluttajaluoton todelli-
sesta vuosikorosta (1123/2016).

Kuluttajansuojalain kuluttajaluottoja koskevan 7 luvun säännösten noudattamista valvovat kuluttaja-
asiamies, Kilpailu- ja kuluttajavirasto ja sen alaisina viranomaisina aluehallintovirastot sekä Finans-
sivalvonta silloin, kun luotonantajana on Finanssivalvonnasta annetun lain (878/2008) 4 §:n 2–5 mo-
mentissa tarkoitettu taho tai 5 §:ssä tarkoitettu muu finanssimarkkinoilla toimiva. Hallituksen esityk-
sessä HE 14/2018 vp (hallituksen esitys eduskunnalle maakuntauudistuksen täytäntöönpanoa sekä
valtion lupa-, ohjaus- ja valvontatehtävien uudelleenorganisointia koskevaksi lainsäädännöksi) on
kuitenkin esitetty, että aluehallintovirastot eivät enää jatkossa toimisi kuluttajansuojalain noudatta-
mista valvovana viranomaisena.

Markkinaoikeus otti ratkaisussaan MAO:214/18 kantaa kuluttajalta perittävien nostopalkkioiden huomioimiseen todellisen vuosikoron laskennassa. Pikaluottoalalla oli ennen ratkaisun antamista esiintynyt laajasti tulkintaa, jonka mukaan luoton nostamisesta perittävää korkeinta hintaa ei tarvitsisi sisällyttää luoton todelliseen vuosikorkoon. Myös kieltohakemuksen kohteena ollut yritys oli menetellyt tällä tavoin sen johdosta, että nostopalkkiota ei peritty lainkaan ensimmäisestä nostosta. Jos korkein sopimusehtojen mukainen nostopalkkio olisi otettu huomioon todellisen vuosikoron laskennassa, todellisen vuosikoron määräksi olisi tullut määrä, joka ylitti kuluttajansuojalain 7 luvun 17 a §:n mukaisen korkokaton. Markkinaoikeus katsoi, että nostopalkkio olisi tullut huomioida todellisen vuosikoron laskennassa sekä kielsi kuluttaja-asiamiehen hakemuksesta yritystä jatkamasta tai uudistamasta menettelyä, jossa se kuluttajaluottoa markkinoitaessa ja luottosopimusta tehtäessä ilmoitettavan luoton todellisen vuosikoron laskennassa jättää ottamatta luottokustannuksina huomioon luoton nostamisesta perittävän korkeimman sopimusehtojen mukaisen hinnan. Se myös kielsi yritystä tarjoamasta kuluttajille ei-hyödykesidonnaisia luottoja, joiden luottoraja tai suuruus on alle 2 000 euroa, niin että luottosopimusten todellinen vuosikorko, johon luetaan mukaan myös luoton nostamisesta perittävä korkein sopimusehtojen mukainen hinta, ylittää kuluttajansuojalain 7 luvussa tarkoitetun enimmäismäärän. Ratkaisu on lainvoimainen.

Kuluttajasopimusten kohtuuttomia ehtoja koskeva sääntely

Kuluttajansuojalain 4 luvussa säädetään kuluttajansuojalain soveltamisalaan kuuluvien yksittäisten sopimusten sovittelusta. Sääntely perustuu osin kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista annettuun direktiiviin (93/13/ETY; jäljempänä *sopimusehtodirektiivi*). Direktiivi on kuitenkin soveltamisalaltaan kansallista lakia suppeampi. Direktiiviä ei sen 1 artiklan 2 kohdan perusteella sovelleta sopimusehtoihin, jotka vastaavat pakottavaa lainsäädäntöä. Edelleen direktiivin 4 artiklan 2 kohdassa säädetään, että sopimusehtojen kohtuuttoman luonteen arviointi ei saa koskea sopimuksen pääkohteen määrittelyä, hinnan tai korvauksen riittävyttä eikä vastineena toimitettavia palveluja ja tavaroita, jos ehdot on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi. Direktiivin soveltamisalarajauksia ei ole kansallisessa laissa hyödynnetty, vaan kuluttajansuojalain 4 luvun 1 §:ää sovelletaan kaikenlaisiin ehtoihin.

Mainituissa 4 luvun 1 §:ssä säädetään, että jos kuluttajansuojalaissa tarkoitetun sopimuksen ehto on kuluttajan kannalta kohtuuton tai sen soveltaminen johtaisi kohtuuttomuuteen, ehtoa voidaan sovitella tai jättää se huomioon ottamatta. Sopimuksen ehtona pidetään myös vastikkeen määrää koskevaa sitoumusta. Kohtuuttomuutta arvioitaessa otetaan huomioon sopimuksen koko sisältö, osapuolten asema, sopimusta tehtäessä vallinneet olot ja, jollei 2 §:stä muuta johdu, olojen muuttuminen sekä muut seikat. Jos ehto on sellainen, että sopimuksen jääminen voimaan muilta osin muuttumattomana ei ole ehdon sovittelun vuoksi kohtuullista, sopimusta voidaan, jollei 2 §:stä muuta johdu, sovitella muiltakin osin tai se voidaan määrätä raukeamaan.

Luvun 2 §:ään sisältyy eräitä sopimusehtodirektiiviin perustuvia rajoituksia 1 §:n mukaisen sovitte-lusäännöksen soveltamiselle. Rajoituksia sovelletaan, jos sopimusehto on laadittu etukäteen ilman, että kuluttaja on voinut vaikuttaa sen sisältöön (2 §:n 1 momentti). Rajaus perustuu tältä osin sopimusehtodirektiivin 3 artiklaan. Luvun 2 §:n 2 momentissa säädetään, että jos ehto sopimusta tehtäessä vallinneissa olosuhteissa on ollut kohtuuton, ei ehdon kohtuuttomuutta myöhemmin arvioitaessa saa kuluttajan vahingoksi ottaa huomioon olosuhteiden muuttumista. Pykälän 3 momentissa puolestaan säädetään, että jos ehdon sovittelu tai sen jättäminen huomioon ottamatta koskee sellaista ehtoa, joka hyvän tavan vastaisesti johtaa osapuolten oikeuksien ja velvollisuuksien huomattavaan epätasapainoon kuluttajan vahingoksi, sopimusta ei voida sovitella muilta osin. Tällöin sopimus jää voimaan muilta osin muuttumattomana, jos se sellaisenaan voi pysyä voimassa.

Sopimusehtodirektiivin 6 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on säädettävä, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen ehdot eivät sido kuluttajia niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja että sopimus jää muilta osin osapuolia sitovaksi, jos sopimus voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja. Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 2015:60 katsonut, että kuluttajansuojalain 4 lukuun sisältyvä sääntely, joka mahdollistaa myös sopimuksen sovittelun kohtuuttonta ehtoa tai sopimusehtojen kokonaisuutta muuttamalla, ei ole linjassa mainitun artiklan ja sitä koskevan unionin tuomioistuimen vakiintuneen ratkaisukäytännön kanssa siltä osin kuin kyse on sopimusehtodirektiivin mukaan arvioitavasta sopimusehdosta. Kun kohtuuttomuusarviointi perustetaan sopimusehtodirektiiviin, sopimusehdon kohtuuttomuudesta seuraa sen mitättömyys eli sopimusehdon jättäminen huomiotta sopimuksen muutoin jäädessä voimaan entisiin ehtoihin. Tuomioistuimen on siis yksinomaan jätettävä kohtuuton sopimusehto soveltamatta, eikä tuomioistuin saa lähtökohtaisesti muuttaa ehdon sisältöä. (tuomion kohdat 54 ja 55)

Vertaislainoja koskeva sääntely

Vertaislainalle ei ole virallista määritelmää. Tyypillisesti sillä tarkoitetaan keskenään vertaisten henkilöiden tai yritysten välistä lainaa. Kuluttajansuojan näkökulmasta merkityksellisiä ovat erityisesti sellaiset yksityishenkilöiden väliset luotot, joissa elinkeinonharjoittaja (vertaislainayhtiö) toimii välittäjänä mahdollistaen lainasuhteen synnyn kahden yksityishenkilön välillä. Jos elinkeinonharjoittaja toimii vain luotonvälittäjänä kahden yksityishenkilön välisessä suhteessa eikä kuluttajansuojalain 7 luvussa tarkoitettuna luotonantajana, kuluttajansuojalain 7 luvun säännöksiä ei aiemmin sovellettu luottosuhteeseen.

Vuonna 2017 voimaan tulleella lailla (851/2016) kuluttajansuojalain 7 luvun soveltamisalaa kuitenkin laajennettiin siten, että luvun muita kuin 16 a §:n säännöksiä sovellettaessa kuluttajaluottoon rinnastetaan myös luotto, jonka joku muu kuin luotonantaja myöntää tai lupaa myöntää kuluttajalle lainana, maksunlykkäyksenä tai muuna vastaavana taloudellisena järjestelyinä, jos elinkeinonharjoittaja välittää luoton kuluttajalle. Luoton kuluttajalle välittävän elinkeinonharjoittajan on tällöin huolehdittava siitä, että mainittuja säännöksiä noudatetaan luottosuhteessa. Lisäksi vertaislainojen välittäminen edellyttää nykyisin rekisteröintiä Etelä-Suomen aluehallintoviraston ylläpitämään luotonantaja- ja vertaislainanvälittäjärekisteriin (laki eräiden luotonantajien ja luotonvälittäjien rekisteröinnistä; 853/2016). Vertaislainanvälittäjiä koskevat nykyisin samat ammattitaitoon ja luotettavuuteen liittyvät rekisteröintivaatimukset kuin kuluttajaluottojen myöntäjiä.

Sen sijaan korkolaissa ja laissa saatavien perinnästä (513/1999; jäljempänä *perintälaki*) vastaavaa vertaislainojen rinnastamista kuluttajasaataviin ei ole tehty. Mainittujen lakien säännökset eivät siis ole vertaislainaa ottaneen kuluttajan hyväksi pakottavia.

Summaaristen asioiden käsittely tuomioistuimessa

Tuomioistuimen oma-aloitteinen tutkimisvalta ja -velvollisuus on riita-asioissa säädetty suppeaksi. Oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 5 luvun 13 §:ssä säädetään, että jos vastaaja, jota on kehoitettu vastaamaan kirjallisesti asiassa, jossa sovinto on sallittu, ei ole antanut pyydettyä vastausta määräajassa, asia ratkaistaan valmistelua jatkamatta. Kanne hyväksytään tällöin yksipuolisella tuomiolla, mutta siltä osin kuin kantaja on luopunut kanteesta tai se on selvästi perusteeton, kanne hylätään tuomiolla. Oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 13 §:ssä säädetään vastaavasti, että jos vastaaja tällaisessa riita-asia jättää vastaamatta tai saapumatta istuntoon, asia ratkaistaan kantajan vaatimuksesta yksipuolisella tuomiolla tai hylätään siltä osin kuin kanne on selvästi perusteeton.

EU:n kuluttajansuojalainsäädäntö ja sitä koskeva unionin tuomioistuimen vakiintunut oikeuskäytäntö vaikuttavat kuitenkin nykyään tuomioistuimen tutkimisvelvollisuuteen sitä laajentavasti. Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 2015:60 linjannut unionin oikeuden perusteella, että oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 13 §:ää ja 12 luvun 13 §:ää on perusteltua tulkita niin, että niissä tarkoitettuna selvästi perusteettomana ja viran puolesta hylättävänä kanteena pidetään myös sellaista kannevaatimusta, joka perustuu sopimusehtodirektiivin vastaiseen kohtuuttomaan sopimusehtoon (tuomion kohta 23). Kun tuomioistuimen tutkimisvelvollisuus ei sopimusehtodirektiivin osalta riipu kuluttajan esittämistä väitteistä, muodostaa se samalla poikkeuksen myös oikeudenkäymiskaaren 24 luvun 3 §:ään sisältyvästä yleisestä siviiliprosessuaalisesta säännöstä, jonka mukaan tuomioistuin ei saa perustaa tuomioon seikkaan, johon asianosainen ei ole vaatimuksensa tai vastustamisensa tueksi vedonnut (tuomion kohta 24).

Ratkaisussaan KKO 2016:73 korkein oikeus linjasi niin ikään unionin oikeuteen ja sääntelyn pakottavuuteen tuomioistuimen tutkimisvelvollisuutta kuluttajaluottosopimuksen muotovaatimuksia koskevan kuluttajansuojalain 7 luvun 17 §:n osalta. Kyseinen säännös perustuu kulutusluottodirektiiviin. Korkein oikeus katsoi, että pykälän säännöksiä kuluttajaluottosopimuksen muotovaatimuksista on tulkittava kulutusluottodirektiivin ja sitä koskevien unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännön vaatimusten mukaisesti. Näin on myös silloin, kun kuluttajaluotto on pienempi kuin 200 euroa, jolloin se jää kulutusluottodirektiivin soveltamisalan ulkopuolelle. Jollei luotonantaja ole huolehtinut siitä, että kuluttaja saa pysyvällä tavalla haltuunsa kuluttajaluottosopimuksen, luotonantaja ei saa periä minkäänlaisia luottokustannuksia. Korkein oikeus katsoi, että tuomioistuimen on otettava säännös huomioon ilman vastaajan nimenomaista väitettäkään. (tuomion kohdat 32–34)

2.2 Ulkomaiden lainsäädäntö

Ruotsi

Ruotsin kuluttajaluottolain (konsumentkreditlagen 2010:1846) 18 §:n mukaan luotonottaja on velvollinen koron sijasta tai sen lisäksi maksamaan erillisiä lainakuluja (maksut) vain, jos siitä on sovittu ja jos kulut tosiasiallisesti vastaavat luotonantajalle luotosta aiheutuneita kuluja. Pykälää koskevien yksityiskohtaisten perustelujen mukaan tarkoituksena on ollut rajoittaa luotonantajan mahdollisuuksia periä korkoa maksujen muodossa (Prop.1991/92:83 s. 53). Ruotsin markkinaoikeus (Marknadsdomstolen) on säännöksen tulkintaa koskevissa pikaluottoihin liittyvissä ratkaisuisaan 2008:3 ja 2009:34 pitänyt kohtuuttomana sopimusehtoa, jonka mukaan pikaluotosta peritään kuluna tietty vakioprosenttiosuus luoton määrästä, jollei summa tosiasiallisesti vastaa juuri kyseisestä lainasta aiheutuneita kuluja. Ratkaisussa 2009:34 markkinaoikeus on ottanut myös yksityiskohtaisemmin kantaa siihen, mitä eriä kuluttajalta ei saa kulujen muodossa kuitenkaan periä. Tällaisia eriä ovat esimerkiksi luottotappiot, markkinointikulut ja tilavuokrat.

Ruotsin kuluttajaluottolakia on muutettu 1.9.2018 voimaan tulevalla lailla (SFS 2018:478). Niin sanottuille korkeakuluisille luotoille (högkostnadskredit) asetetaan korkokatto. Korkeakuluisen luoton on lain mukaan luotto, jonka todellinen vuosikorko on vähintään viitekorko lisättynä 30 prosenttiyksiköllä ja joka ei ole pääasiassa hyödykesidonnainen luotto tai asuntoluotto (2 §). Lain 19 a §:n mukaan tällaisen luoton korko tai viivästyskorko saa olla enintään korkolain (1975:635) 9 §:ssä tarkoitettu viitekorko lisättynä 40 prosenttiyksiköllä.

Tulevan lain 19 b §:n 1 ja 2 momentin mukaan korkeakuluisen luoton kustannukset (luottokustannukset, viivästyskorko ja vapaaehtoisen perinnän kulut) eivät saa ylittää luoton määrää tai, kun on

kyse tililuotosta, jokaista kuluttajan nostamaa erillistä luottoerää kohden kyseisen erän määrää. Pykälän 3 momentissa säädetään säännösten soveltamisesta silloin, kun luotonantaja tai joku tähän läheisesti kytköksissä oleva myöntää kuluttajalle uuden korkeakuluisen luoton, jolla kokonaan tai osittain rahoitetaan aiemman tällaisen luoton takaisinmaksu.

Lain 36 a §:n mukaan korkeakuluisen luoton juoksuaikaa saa maksua vastaan pidentää vain kerran. Tästä voisi kuitenkin poiketa, jos pidentämisestä ei aiheudu kuluttajalle kustannuksia tai jos kuluttajalle myönnetään kohtuullinen velan takaisinmaksusuunnitelma. Korkeakuluisia luottoja koskee myös uusi 7 b §, jonka mukaan luoton markkinoinnissa on ilmoitettava, että kyseessä on korkeakuluisen luotto sekä kerrottava velanoton riskeistä sekä tahoista, joilta kuluttaja voi saada apua talous- ja velkakysymyksissä. Kaikkien luottojen markkinointia koskevan uuden 6 a §:n mukaan markkinointin on oltava hillittyä. Pykälää koskevien yksityiskohtaisten perustelujen (Prop.2017/18:72 s. 49) mukaan sääntelyllä pyritään siihen, että luottojen markkinoinnissa otetaan paremmin huomioon kuluttajaluottojen yleiset riskit ja näin pienennetään sitä mahdollisuutta, että markkinointi houkuttelee kuluttajia tekemään harkitsemattomia päätöksiä.

Norja

Norjan laissa ei säädetä nimenomaisesti korkokatosta, eikä Norjassa ole myöskään erityistä sääntelyä luoton juoksuaikaisista kuluista.

Tanska

Tanskan lainsäädännössä ei ole asetettu nimenomaista korkokattoa luoton juoksuajalle, eikä myöskään luottoaikaisia kuluja ole laissa nimenomaisesti rajoitettu. Vuonna 2016 (5/2016) enintään 3 kuukauden pituisille vakuudettomille kuluttajaluotoille on kuitenkin säädetty pakollinen 48 tunnin harkinta-aika.

Iso-Britannia

Isossa-Britanniassa kuluttajaluottojen perussääntely on kuluttajaluottolaissa (Consumer Credit Act 1974). Tarkempia määräyksiä kuluttajaluottoihin liittyvästä toiminnasta antaa Financial Conduct Authority (FCA), joka valvoo luotonantajia. FCA:n määräyskokoelmassa (Consumer Credit Sourcebook) on muun muassa markkinointia, luottokelpoisuuden arviointia, tiedonantovelvollisuuksia ja velkaneuvontaa koskevia määräyksiä. Määräyskokoelmassa on useita lyhytaikaisia ja korkean kustannusrakenteen luottoja (high-cost short-term credits) koskevia määräyksiä. Näitä luottoja koskevat muun muassa erityissäännökset markkinoinnissa annettavista riskeistä koskevista varoituksista sekä kiellosta jatkaa luottoa tai uudelleenrahoittaa sitä useammin kuin kaksi kertaa. Lisäksi näitä luottoja koskee korko- ja kustannuskatto. Luoton kustannukset eivät yhteenlaskettuina saa ylittää päivää kohden 0,8 prosenttia luottosummasta. Määräykset rajoittavat myös maksuviivästyksen sattuessa perittäviä maksuja. Määräykseen sisältyy myös absoluuttinen kustannuskatto, jonka mukaan luottokustannukset eivät saa ylittää alkuperäisen luoton määrää.

2.3 Nykytilan arviointi

Hintasääntelyn laajentamisen tarve

Nykyisen korkokattosääntelyn myönteisenä vaikutuksena voidaan pitää sitä, että pikaluottoihin liittyviä velkomustuomioita on lukumääräisesti aiempaa vähemmän. Ei-toivottua kehitystä on puolestaan se, että velkasaatavien suuruus on noussut lähes kaikissa ikäryhmissä. Lisäksi velkomustuomioiden määrä on vähentymisestäään huolimatta edelleen merkittävä verrattuna esimerkiksi kymmenen vuoden takaiseen tilanteeseen. Merkilläpantavaa on myös, että velkomustuomioiden määrä on jälleen lähtenyt kasvuun. Voidaankin todeta, että nykyisellä korkokattosääntelyllä ei ole saatu tehokkaasti vähennettyä velkaongelmia.

Korkokattosääntelyn tavoitteena oli myös se, että kuluttaja saisi pienehköjä luottoja kohtuullisemmin ehdoin. Tämän lisäksi uudistuksen arvioitiin vähentävän silloisten pikaluottojen kaltaisten luottojen tarjontaa merkittävästi. Pikaluottoja tarjoavien yritysten määrä on vähentynyt uudistuksen jälkeen. Uudistuksen ei voida kuitenkaan katsoa toteutuneen ennakoidulla tavalla, koska tarjonta on pääosin siirtynyt korkokaton ulkopuolelle jääviin suurempiin luottoihin, joissa todellinen vuosikorko on edellä todetun mukaisesti yleisesti yli 100 prosenttia tai jopa huomattavasti korkeampi.

Todelliseen vuosikorkoon perustuvan korkokattomallin hyvänä puolena voidaan pitää sitä, ettei se pakota luotonantajaa omaksumaan tietynlaista hinnoittelurakennetta. Malliin liittyy kuitenkin muiden korkokattomallien tapaan tiettyjä ongelmia, joita on tuotu esiin jo korkokattosäännöksen asettamista koskevan lain esitöissä (HE 78/2012 vp s. 12). Yhtenä keskeisenä ongelmana on pidetty sitä, että todellisen vuosikoron laskeminen on monimutkaista ja jossain määrin myös tulkinnanvaraista. Tämän lisäksi ongelmallisena on pidetty sitä, ettei todelliseen vuosikorkoon perustuva korkokattomalli kohtele tasapuolisesti erisuuruisia luottoja, vaan todellinen vuosikorko muodostuu väistämättä korkeammaksi määrältään pienemmissä luotoissa.

Myös todelliseen vuosikorkoon perustuvan korkokattosääntelyn tehokkuuteen liittyy puutteita. Todellinen vuosikorko ei nimittäin anna täysin oikeaa kuvaa kuluttajalle luotosta aiheutuvien kustannusten tasosta, sillä todellisen vuosikoron laskentaa koskevista, osittain tiettyihin oletuksiin pohjautuvista säännöksistä seuraa, että jatkuvissa luotoissa kuluttaja voi maksaa tosiasiallisesti luottokustannuksia enemmän kuin ilmoitettua todellista vuosikorkoa vastaavan määrän riippuen siitä, miten kuluttaja luottoa tosiasiallisesti käyttää. Luotto voi siis tulla kuluttajalle huomattavan paljon kalliimmaksi kuin mitä luoton todellisen vuosikoron perusteella voisi olettaa, eikä korkokaton tavoite eli hintojen pitäminen kohtuullisella tasolla tällöin myöskään toteudu toivotulla tavalla.

Luottoa ottaneelle kuluttajalle voi aiheutua varsinaisten luottokustannusten lisäksi kustannuksia myös erilaisista luottosuhteen aikana tehtävistä toimenpiteistä. Näistä keskeinen kuluttajille lisäkustannuksia aiheuttava kululaji on eräpäivän siirtämisestä, luottoajan pidentämisestä tai muusta vastaavasta maksuajan pidentämistoimesta perittävät kulut. Viimeksi mainittuja kustannuksia ei tarvitse huomioida luoton todellisen vuosikoron laskennassa, mutta ne tosiasiallisesti vaikuttavat kuluttajan maksettavaksi tulevaan kokonaismäärään ja ovat omiaan syventämään maksuvaikeuksia, joissa maksuajan pidentämissämahdollisuutta käyttävät kuluttajat tyypillisesti jo ovat. Lisäksi huomionarvoista on, että kuluttajalta maksuajan pidentämisestä perittävät lisäkustannukset ovat joissakin tapauksissa suhteettoman suuria verrattuna niihin kustannuksiin, joita kuluttajalle aiheutuisi, jos hän viivästyisi luotonmaksussa. Ei voida pitää asianmukaisena, että ennen eräpäivää lisää maksuaikaa pyytävä kuluttaja asetetaan huonompaan asemaan sellaiseen kuluttajaan nähden, joka jättää luoton hoitamatta. Tämän vuoksi olisi syytä rajoittaa oikeutta periä kuluttajalta kustannuksia maksuajan pidentämisestä vastaavalla tavalla kuin perintälaissa on tehty jo erääntyneiden saatavien osalta.

Korkokattosäätelyn rikkomisen seuraamukset

Korkokattoa koskevassa kuluttajansuojalain 7 luvun 17 a §:ssä säädetään, että jos luoton määrä tai luottoraja on alle 2 000 euroa, luottosopimuksen mukainen luoton todellinen vuosikorko saa olla enintään korkolain 12 §:ssä tarkoitettu viitekorko lisättynä 50 prosenttiyksiköllä. Kuluttajansuojalain 7 luvun 5 §:n mukaan sopimusehto, joka poikkeaa kyseisen luvun säännöksistä kuluttajan vahingoksi, on mitätön. Näiden säännösten voidaan yhdessä katsoa merkitsevän sitä, että tuomioistuimen olisi niin sanotuissa ylikorkotilanteissa viran puolesta hylättävä vaatimus korkokaton ylittäviltä osin, paitsi jos hintaehdot katsottaisiin samanaikaisesti sopimusehtodirektiivin soveltamisalaan kuuluviksi kohtuuttomiksi ehdoiksi, jolloin tuomioistuimen tulisi jättää kohtuuttomat sopimusehdot soveltamatta.

Nykyisen korkokattosäännöksen pelotevaikutus on vähäinen. Korkokaton rikkomisen seuraamusten ankaroittamista puoltasi myös sopimusehtodirektiivin 6 artiklasta ja sitä koskevasta Euroopan unionin tuomioistuimen vakiintuneesta oikeuskäytännöstä johtuva monimutkainen oikeustila, jota on kuvattu edellä jaksossa 2.1. Oikeustilan selkeyden kannalta olisi perusteltua, että korkokaton rikkomisen seuraamukset olisivat samanlaiset riippumatta siitä, onko kyse yksinomaan pakottavan kansallisen lain vastaisesta ehdosta tai ehtokokonaisuudesta vai samanaikaisesti kohtuuttomasta sopimusehdosta.

Luoton koron ilmoittaminen

Kaikista kuluttajaluotoista on ilmoitettava luoton todellinen vuosikorko, jonka laskemisessa otetaan huomioon paitsi luoton korko myös muut luottokustannukset. Toisin kuin kulutusluottodirektiivistä, kansallisesta lainsäädännöstä ei nimenomaisesti käy ilmi, että luoton korko, johon ei siis sisälly muita luottokustannuksia, tulisi ilmoittaa luoton markkinoinnissa tai myöhemmissäkään vaiheissa vuotuisena korkona.

Ennen korkokattosäätelyn voimaantuloa pikaluottojen hinta perittiin yleensä kuluina eikä korkona. Sittenkin markkinoilla on siirrytty perimään luottokustannuksia myös koron muodossa. On esiintynyt tapauksia, joissa pikaluottojen markkinoinnissa korko on ilmoitettu vuotuisen koron sijaan kuukausikorkona tai jopa päiväkorkona. Tämä vaikeuttaa luoton hinnan ja samalla viivästyskoron suuruuden hahmottamista. Vaikka markkinaoikeus on jo kulutusluottodirektiiviin sisältyvän lainan koron määritelmän perusteella ratkaisussaan MAO:616/17 (ei lainvoimainen) katsonut, että velvollisuudella ilmoittaa luoton korko tarkoitetaan koron ilmoittamisvelvollisuutta luoton määrään vuositasolla sovellettavana prosenttilukuna, asiaa olisi syytä selventää myös lain tasolla.

Oikeuskäytännöstä johtuvat muutostarpeet kansalliseen lainsäädäntöön

Edellä 2.1 jaksossa kuvatun mukaisesti EU:n kuluttajansuojalainsäädäntö ja sitä koskeva unionin tuomioistuimen vakiintunut oikeuskäytäntö vaikuttavat nykyään tuomioistuimen tutkimisvelvollisuuteen sitä laajentavasti. Erityisesti tuomioistuimen velvollisuus ottaa viran puolesta huomioon sopimusehtodirektiivin soveltamisalaan kuuluvan sopimusehdon kohtuuttomuus on merkinnyt periaatteellisesti ja myös käytännössä merkittävää muutosta summaaristen riita-asioiden käsittelyyn. Tilanetta mutkistaa se, että tuomioistuin ei toisaalta voi nykyisten riita-asioissa noudatettavien kansallisten menettelysääntöjen perusteella ottaa ehdon kohtuuttomuutta viran puolesta huomioon silloin, kun kyse ei ole sopimusehtodirektiivin soveltamisalaan kuuluvasta sopimusehdosta. Jos kyse on esimerkiksi hintaa koskevan ehdon kohtuuttomuudesta, kuten summaarisessa asiassa tyypillisimmin on, tuomioistuimen tulee siis esikysymyksenä selvittää, onko vakioehdot laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi. Jos vakioehdot eivät ole asianmukaiset, kyse on sopimusehtodirektiivin soveltamisalaan kuuluvasta tilanteesta, jolloin ehdon kohtuuttomuus tulee arvioitavaksi viran puolesta. Jos taas ehdot on

laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi eli kyse ei ole direktiivin soveltamisalaan kuuluvasta tilanteesta, tuomioistuimien ei voi ottaa ehdon kohtuuttomuuteen viran puolesta kantaa, vaan asia jää vastaajan oman aktiivisuuden varaan.

Ehtojen selkeys ja ymmärrettävyys on jossain määrin tulkinnanvarainen kysymys, ja onkin ilmennyt, että samat luottosopimusehdot on saatettu joissakin kärjäoikeuksissa tulkita selkeiksi ja ymmärrettäviksi ja joissakin kärjäoikeuksissa puolestaan epäselviksi, jolloin myös kohtuuttomuusarvioinnin suhteen on menetelty kärjäoikeuksissa eri tavoin. Tilannetta voidaan pitää kuluttajien yhdenvertaisuuden kannalta epätyytyttävänä.

Myös sopimusehdon kohtuuttomuuden mahdolliset seuraamukset riippuvat nykyisin siitä, onko kyse sopimusehtodirektiivin soveltamisalaan kuuluvasta sopimusehdosta vai muusta ehdosta. Edellä todetun mukaisesti korkein oikeus on unionin tuomioistuimen ratkaisukäytäntöön tukeutuen katsonut, että kuluttajansuojalain 4 luvun 1 ja 2 §:ään sisältyvä sopimusehtojen sovittelua koskeva sääntely ei ole linjassa sopimusehtodirektiiviä koskevan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytännön kanssa siltä osin kuin kyse on sopimusehtodirektiivin mukaan arvioitavasta sopimusehdosta, sillä kansallinen sääntely mahdollistaa myös sopimuksen sovittelun kohtuutonta ehtoa tai sopimusehtojen kokonaisuutta muuttamalla. Kun kohtuuttomuusarviointi perustetaan sopimusehtodirektiiviin, sopimusehdon kohtuuttomuudesta seuraa sen mitättömyys eli sopimusehdon jättäminen huomiotta sopimuksen muutoin jäädessä voimaan entisin ehdoin.

Järjestelmän selkeys ja kuluttajien yhdenvertaisuus puoltaisivat sitä, että kaikenlaisten kuluttajasopimusten ehtojen kohtuullistamisessa noudatettaisiin samoja menettelysääntöjä. Samasta syystä perusteltua olisi, että myös sopimusehdon kohtuuttomuuden seuraamukset olisivat yhdenmukaiset riippumatta siitä, onko kyse sopimusehtodirektiivin mukaan arvioitavasta sopimusehdosta vai ei.

Sopimusehtojen kohtuuttomuuden arvioinnin lisäksi kansalliset tuomioistuimet ottavat jo nykyisin viran puolesta huomioon kuluttajan hyväksi pakottavaa lainsäädäntöä. Myös unionin tuomioistuin on ratkaisussaan (tuomio Radlinger, C-377/14, EU:C:2016:283, kohdat 68 – 74) edellyttänyt nimenomaisesti, että tuomioistuin varmistaa viran puolesta, onko luottosopimuksessa annettavia tietoja koskevaa kulutusluottodirektiivin 10 artiklan 2 kohtaa noudatettu. Kuluttajan hyväksi pakottavan sääntelyn ottaminen viran puolesta huomioon on kuluttajansuojan tosiasiallisen toteutumisen kannalta merkittävä tekijä, ja on tärkeää, että tuomioistuimet menettelevät tältä osin yhdenmukaisesti.

Kuten 1 jaksossa on todettu, kuluttajaluottoihin liittyvät velkomusasiat muodostavat tuomioistuimissa käsitellyistä velkomusasioista valtaosan. Näihin asioihin liittyy paljon keskeistä kuluttajan hyväksi pakottavaa sääntelyä, jonka noudattamisen varmistamiseksi tuomioistuimet joutuvat nykyisin pyytämään kantajilta usein lisäselvitystä täydennyskehotusten muodossa. Täydennyskehotukset rasittavat sekä tuomioistuimia että kantajia, ja asian joutuisan käsittelyn turvaamiseksi olisikin asianmukaista, että kantajat ilmoittaisivat luottosopimukseen liittyviä lainsäädännön noudattamisen varmistamiseksi tarpeellisia tietoja nykyistä laajemmin jo haastehakemusvaiheessa.

Vertaislainojen huomioiminen korkolaissa ja saatavien perinnästä annetussa laissa

Kuluttajansuojalain 7 luvussa kuluttajaluottoon on rinnastettu vuoden 2017 alusta lukien myös luotto, jonka joku muu kuin kuluttajansuojalain 7 luvussa tarkoitettu luotonantaja myöntää tai lupaa myöntää kuluttajalle lainana, maksunlykkäyksenä tai muuna vastaavana taloudellisena järjestelyinä, jos elinkeinonharjoittaja välittää luoton kuluttajalle. Luoton kuluttajalle välittävän elinkeinonharjoittajan on tällöin huolehdittava siitä, että mainittuja säännöksiä noudatetaan luottosuhteessa.

Vastaavaa rinnastusta ei sen sijaan ole tehty korkolain tahdonvaltaisuutta koskevassa pykälässä eikä perintälain kuluttajasaatavia koskevissa pykälissä. Tämä merkitsee sitä, että tällaista vertaislainaa ottanut velallinen ei saa maksuviivästystilanteissa samaa suojaa korkeita viivästyskorko- ja perintäku-luvaatimuksia vastaan kuin muuta kuluttajaluottoa ottanut velallinen. Johdonmukaisuussyistä ja ver-taislainanottajan suojaamiseksi näissä laeissa olisi tarpeen tehdä vastaava rinnastus kuin kuluttajan-suojalain kuluttajaluottoja koskevassa 7 luvussa.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Hintasääntelyn laajentaminen

Velkaongelmien ja kohtuuttoman kalliiden luottojen tarjonnan vähentämiseksi sekä sääntelyn kiertä-misen estämiseksi hintasääntely ehdotetaan laajennettavaksi koskemaan myös 2 000 euron suuruisia ja sitä suurempia luottoja. Korkokatto määriteltäisiin nykyisestä luoton todelliseen vuosikorkoon pohjautuvasta mallista poikkeavasti siten, että laissa asetettaisiin yläraja kuluttajan nostamalle luot-tolle perittävälle korolle. Tämän lisäksi rajattaisiin oikeutta periä kuluttajalta muita luottokustannuk-sia kuin nostetulle luotolle perittävää korkoa siten, että muiden luottokustannusten määrä ei saisi ylittää päivää kohden laskettuna tiettyä prosenttiosuutta luottosopimuksen mukaisesta luoton määrästä tai luottorajasta. Pieniä luottoja silmällä pitäen säädettäisiin, että muita luottokustannuksia saisi periä kuitenkin vähintään [5] euroa, ja suuria luottoja silmällä pitäen säädettäisiin, että luottokustannuksia saisi periä enintään [150] euroa vuodessa. Korkokattomallin muutoksen tavoitteena on, että sääntely olisi nykyistä tehokkaampaa, luottojen hinnoittelu läpinäkyvämpää ja sääntelyn noudattaminen ja sen valvonta nykyistä yksinkertaisempaa. Valmisteluvaiheessa esillä olleita muita hintasääntelymalleja selostetaan jäljempänä.

Voimassa olevaa korkokattosäännöstä ei sovelleta 2 000 euron suuruisten ja sitä suurempien luottojen ohella myöskään sellaisiin hyödykesidonnaisiin luottoihin, joihin ei liity oikeutta nostaa rahavaroja. Rajauksen tarkoituksena on ollut jättää korkokattosääntelyn ulkopuolelle ennen muuta sellaiset luot-tot, joissa on kyse tietyn hyödykkeen maksamisesta erissä. Todelliseen vuosikorkoon sidottu malli olisi nimittäin ollut omiaan rajoittamaan erityisesti tällaisten pienten luottojen tarjontaa olennaisesti ilman, että tähän olisi ollut painavia perusteita. Korkokattomallin muuttumisen johdosta vastaavaa perustetta rajaukselle ei enää ole. Sääntelyn tehokkuuden varmistamiseksi sekä toisaalta kilpailuneu-traliteetin turvaamiseksi erilaisten luottotuotteiden välillä mainittu soveltamisalarajaus ehdotetaan poistettavaksi. Jatkossa korkokattosäännös koskisi siis kaikkia kuluttajansuojalain 7 luvun sovelta-misalaan kuuluvia kuluttajaluottoja.

Luottokustannuksia koskeva säännös koskisi nykyiseen tapaan myös asuntovakuudellisia kuluttaja-luottoja kuluttajansuojalain 7 a lukuun sisältyvän viittaussäännöksen perusteella. Sen sijaan asunto-luotot, jotka nykyisin kuuluvat korkokattosääntelyn piiriin, ehdotetaan jätettäväksi jatkossa hin-tasääntelyn ulkopuolelle silloin, kun luoton vakuudeksi annetaan asunto-omaisuutta. Tällaisten asun-toluottojen hintataso huomioon ottaen hintasääntelyllä ei olisi näiden luottojen hintoihin vaikutusta, eli sääntely olisi nykytilanteessa tarpeetonta. On myös huomattava, että jos asuntovakuudellisten asuntoluottojen hinnat merkittävästi nousisivat nykyisestä, korkokatto olisi joka tapauksessa syytä asettaa näiden luottojen osalta merkittävästi ehdotettua alemmas. Sen sijaan sellaiset asuntoluotot, joiden vakuudeksi ei anneta asunto-omaisuutta, kuuluisivat jatkossakin hintasääntelyn piiriin. Tämä on tarpeen, koska on ilmennyt tapauksia, joissa kuluttajat ovat luottolaitostoiminnasta annetun lain (610/2014) enimmäisluototussuhdetta koskevan sääntelyn (lain 15 luvun 11 §) johdosta maksaneet puuttuvan omarahoitusosuuden muulla luotolla. Jos luotto otetaan asunto-omaisuuden hankkimiseksi tai siihen kohdistuvan omistusoikeuden säilyttämiseksi, kyse on asuntoluotosta. Näin ollen tällaiset

omarahoitusosuuden kattamiseksi otettavat luotot saattaisivat rajautua hintasääntelyn ulkopuolelle asuntoluoton määritelmän täyttävinä luottoina, vaikka tosiasiaassa tällainen luotto on luonteeltaan kuluttajansuojalain 7 luvussa tarkoitettu kuluttajaluotto.

Hintasääntelyn rikkomisen seuraamukset

Luottokustannuskaton rikkomisen seuraamuksia ehdotetaan tiukennettavaksi nykyisestä. Ehdotuksen mukaan luottokustannuskaton rikkomistilanteissa kuluttajalla ei olisi velvollisuutta maksaa luoton korkoa eikä muita luottokustannuksia lainkaan. Sääntelyn tarkoituksena on tehostaa sääntelyn noudattamista. Samalla seuraamus toimisi sanktiona siitä, että elinkeinonharjoittaja on käyttänyt pakottavan lain vastaista ehtoa tai ehtoja sopimuksessaan.

Valmisteluvaiheessa on tuotu esiin, että ehdotettava sääntely saattaisi yksittäistapauksissa johtaa luotonantajan kannalta liian ankariin seuraamuksiin. On kuitenkin syytä huomioida, että luotonantaja on ammattilainen, jonka tehtävänä on varmistaa hinnoittelunsa lainmukaisuus ja kantaa lopulta riski pakottavan lainsäädännön mukaisuudesta. Pitämällä hinnoittelurakenteen yksinkertaisena ja selkeänä luotonantaja voi varmistua siitä, että korko- tai luottokustannuskatto ei ylitä.

Maksuajan pidentämisestä perittävät kulut

Maksuajan pidentämiseen liittyvien kohtuuttomien kuluveloitusten estämiseksi ehdotetaan lakiin otettavaksi säännös, jonka mukaan ennen saatavan erääntymistä tehtävästä maksuajan pidennyksestä saa periä kuluttajalta enintään 5 euroa. Maksuajan pidentämistoimista perittävien kulujen yhteismäärä ei saisi kuitenkaan ylittää vuodessa 20 euroa. Viimeksi mainitun rajauksen tarkoituksena on vähentää riskiä siitä, että maksuaikaa pidennettäisiin toistuvasti toimenpiteestä perittävien kulujen kerryttämiseksi.

Lisäksi ehdotetaan, että kulujen periminen maksuajan pidennyksestä olisi sallittua vain, jos maksuaikaa pidennetään vähintään 14 päivällä. Tarkoituksena on estää se, että velallisen kuluvastuuta tarpeettomasti kasvatetaan perimällä häneltä toistuvasti kuluja hyvin lyhyistä maksuajan pidennyksistä.

Kohtuuttomia sopimusehtoja koskeva sääntely

Kuluttajansuojalain 4 luvun säännökset sopimuksen sovittelusta ja tulkinnasta ovat ristiriidassa sopimusehdodirektiivin ja sitä koskevan unionin tuomioistuimen vakiintuneen ratkaisukäytännön kanssa. Sääntelyä ehdotetaan muutettavaksi tämän johdosta siten, että kun kyse on sopimusehdosta, joka on laadittu etukäteen ilman, että kuluttaja on voinut vaikuttaa sen sisältöön, kohtuuton ehto olisi jätettävä huomioon ottamatta, jos sopimus voi pysyä voimassa ilman kohtuutonta ehtoa. Nykyisin mahdollista on ehdon sovittelu myös kohtuutonta ehtoa muuttamalla.

Ehdotettu muutos olisi välttämätön vain sopimusehdodirektiivin soveltamisalaan kuuluvien sopimusehtojen osalta. Sääntelyn selkeyden ja kuluttajien yhdenvertaisuuden turvaamiseksi ehdotetaan kuitenkin, että samat seuraamukset koskisivat kaikkia etukäteen ilman kuluttajan myötävaikutusta laadittuja ehtoja riippumatta siitä, kuuluvatko ne direktiivin soveltamisalaan vai eivät.

Tuomioistuimenmenettelyyn liittyvät muutokset

Oikeudenkäymiskaarta ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä ilmenisi nimenomaisesti tuomioistuimen velvollisuus ottaa viran puolesta huomioon kuluttajasaatavaa koskevassa asiassa kuluttajan tai muun velallisen suojaksi säädettyjen pakottavien säännösten noudattaminen sekä sopimusehdon

kohtuuttomuus. Muutoksen tarkoituksena on kirjata näkyviin unionin tuomioistuimen vakiintunut ratkaisukäytäntö erityisesti sopimusehtodirektiivin osalta sekä selkeyttää oikeustilaa yleisemminkin.

Unionin tuomioistuimen ratkaisukäytäntö edellyttää sopimusehdon kohtuuttomuuden arvioimista viran puolesta vain silloin, kun kyse on sopimusehtodirektiivin soveltamisalaan kuuluvasta kohtuuttomasta ehdosta. Järjestelmän selkeyden ja kuluttajien yhdenvertaisuuden turvaamiseksi kuitenkin ehdotetaan, että samat menettelysäännöt koskisivat kaikenlaisia kuluttajasopimusten ehtoja.

Tämän lisäksi ehdotetaan, että saamisen perustuessa kuluttajaluottosopimukseen haastehakemuksessa tulisi ilmoittaa nykyistä yksityiskohtaisempia tietoja luottosopimuksesta. Muutoksen tarkoituksena on helpottaa tuomioistuimen mahdollisuuksia ottaa kuluttajan hyväksi pakottavan sääntelyn noudattaminen viran puolesta huomioon. Muutoksen tarkoituksena on samalla vähentää täydennyskehotusten tarvetta ja siten tuomioistuimille ja kantajille aiheutuvaa työtä.

Muut ehdotettavat muutokset

Kuluttajansuojalain 7 lukuun ehdotetaan lisättäväksi luoton koron määritelmä. Lisäyksen tarkoituksena on selventää, että velvollisuus ilmoittaa luoton korko tarkoittaa koron ilmoittamisvelvollisuutta luoton määrään vuositasolla sovellettavana prosenttilukuna. Tavoitteena on tältä osin parantaa luottojen markkinoinnin läpinäkyvyyttä. Luoton koron määritelmän lisääminen lakiin on tarpeen myös siitä syystä, että korkokattosäännös perustuisi luoton koron enimmäissuuruuden määrittelyyn. Sääntelyn selkeyden vaatimus korostuu, kun korkokaton rikkomisen seuraamuksia ehdotetaan tiukennettäväksi.

Lisäksi ehdotetaan, että muun kuin kuluttajansuojalain 7 luvussa tarkoitetun luotonantajan kuluttajalle myöntämät lainat, joissa elinkeinonharjoittaja toimii luotonvälittäjänä, rinnastetaan korkolaissa kuluttajaluottoon ja perintälaissa kuluttajasaatavaan vastaavalla tavalla kuin on tehty kuluttajansuojalain kuluttajaluottoja koskevassa 7 luvussa. Uudistuksen tavoitteena on parantaa tällaista vertaislainaa ottaneen velallisen asemaa siten, että tämä saa maksuviivästystilanteissa saman suojan korkeita viivästyskorko- ja perintäkuluvaatimuksia vastaan kuin muuta kuluttajaluottoa ottanut velallinen.

Valmisteluvaiheessa esillä olleet hintasääntelymallit

Esityksen valmisteluvaiheessa on ollut esillä useita erilaisia hintasääntelymalleja. Erilaisten vaihtoehtojen pohtimista on pidetty aiheellisena luoton todelliseen vuosikorkoon sidottuun malliin liittyvien ongelmien vuoksi.

Sitä silmällä pitäen, että pitäydyttäisiin nykyisessä luoton todelliseen vuosikorkoon perustuvassa mallissa ja vain laajennettaisiin säännöksen soveltamisalaa, valmisteluvaiheessa on pohdittu, tulisiko korkokattotasoa olla tällöin vain yksi vaihtoehto, tulisiko korkokattoa porrastaa siten, että suurin sallittu luottosopimuksen mukainen luoton todellinen vuosikorko olisi suuremmissa luotoissa matalampi kuin pienemmissä luotoissa (Liite 1, vaihtoehto A). Yhden korkokattotason mallin etuna olisi selkeys. Myös riski keinotekoisiiin järjestelyihin esimerkiksi kuluttajan halutessa nostaa luottorajaa voisi olla yhden korkokattotason mallissa pienempi. Kahta erisuuruista korkokattotasoa puoltaisi kuitenkin se, että määrältään pienemmissä luotoissa todellinen vuosikorko muodostuu väistämättä korkeammaksi jo siitä syystä, että luoton myöntämiseen liittyvistä perustoimista, kuten lainanhakijan henkilöllisyyden todentamisesta, osoitetietojen tarkistamisesta ja luottokelpoisuuden arvioinnista aiheutuu samansuuruiset kulut siitä riippumatta, onko luottomäärä pieni vai suuri. Mikäli luoton todelliseen vuosikorkoon perustuvaan malliin päädyttäisiin, olisi syytä pohtia tapoja rajoittaa sopimuksen voimassaoloaikana kuluttajalta perittäviä todellisia kustannuksia.

Esillä on ollut myös malli (Liite 1, vaihtoehto B), jossa luottokustannukset saisi periä yksinomaan luoton korkona (mallissa enintään 40 prosenttia). Koska sääntely rajoittaisi hinnoittelurakennetta voimakkaasti, mallissa sääntely olisi rajattu koskemaan vain luottoja, joissa luottosopimuksen mukainen luoton todellinen vuosikorko ylittää tietyn tason (mallissa 30 prosenttia). Jos luoton todellinen vuosikorko ei ylittäisi kyseistä rajaa, luoton hinnoittelurakenteeseen ei sääntelyllä puututtaisi. Sen sijaan kalliimpien luottojen osalta malli yksinkertaistaisi hinnoittelurakennetta merkittävästi. Mallin etuna olisi sen helppo sovellettavuus ja valvonta sekä se, että mallilla voitaisiin säännellä kalleimpien luottojen luottokustannusten kohtuullisuutta koko luottosopimuksen voimassaoloajan tehokkaammin kuin luoton todelliseen vuosikorkoon sidotussa mallissa. Mallin kielteisenä puolena on, että se rajoittaisi luotonantajien mahdollisuuksia tarjota sääntelyn soveltamisalaan kuuluvia luottoja erilaisilla hinnoittelurakenteilla. Lisäksi mallin riskinä olisi, että se saattaisi houkuttaa luotonantajia kehittämään luottotuotteensa sellaisiksi, että luoton todellinen vuosikorko jäisi laskennallisesti alle ehdotetun soveltamisrajan, mutta luoton hinnoittelu rakennettaisiin siten, että luoton käytöstä perittävät tosiasialliset kustannukset todennäköisesti ylittäisivät merkittävästikin todellisen vuosikoron laskennassa oletuksina käytetyt kustannukset.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Valtionaloudelliset vaikutukset ja vaikutukset viranomaisten toimintaan

Kantajan velvollisuus ilmoittaa haastehakemuksessa nykyistä tarkempia tietoja kuluttajaluottosopimuksesta aiheuttaa kustannuksia oikeusministeriön hallinnonalalle tuomioistuinten tiedonsiirto- ja asianhallintajärjestelmiin tehtävien muutosten johdosta. Muutoksia olisi tehtävä sekä tietojärjestelmähakijoiden käyttämään Santra-järjestelmään että internetin kautta toimivaan asiointiliittymään. Oikeusrekisterikeskuksen arvion mukaan tässä esityksessä ehdotetun muutoksen toimeenpano edellyttäisi tehtäväksi noin [x] euroa maksavat muutostyöt nykyisiin tietojärjestelmiin. [Muutokset ovat kuitenkin tavanomaista tietojärjestelmien kehittämistyötä, eivätkä ne siksi edellytä lisärahoitusta. Muutokset rahoitetaan oikeusministeriön hallinnonalan kehityksen puitteissa sisäisin kohdennuksin.]

Ehdotetun sääntelyn vaikutuksia tuomioistuinten työmäärään on vaikea arvioida, koska sääntelykonaisuuden toimivuudesta riippuu, kuinka usein tuomioistuimet joutuvat käytännössä viran puolesta hylkäämään vaatimuksia kohtuuttomina tai pakottavan sääntelyn vastaisina. Vaikka tuomioistuimen velvollisuutta ottaa viran puolesta huomioon sopimusehdon kohtuuttomuus laajennetaan, tämän ei itsessään arvioida lisäävän tosiasiallisesti tuomioistuinten työmäärää kuin enintään vähäisesti, koska uudistuksen myötä ei toisaalta olisi jatkossa tarvetta tutkia ehtojen selkeyttä ja ymmärrettävyyttä sen selvittämiseksi, kuuluuko esimerkiksi hintaa koskeva ehto sopimusehtodirektiivin soveltamisalaan ja onko ehdon kohtuuttomuutta siis tutkittava viran puolesta vai tuleeko tästä pidättäytyä. Muutosten voimaantulovaiheessa ja sitä seuraavassa siirtymävaiheessa erityisesti tuomareiden ja käräjänotaareiden työmäärä saattaa vähäisessä määrin lisääntyä muun muassa kansliahenkilökunnan ohjeistamistarpeen johdosta, mutta pidemmällä aikavälillä muutokset ovat omiaan vähentämään summaaristen riita-asioiden määrää sekä niistä aiheutuvaa työmäärää. Samanaikaisesti huomioon on otettava summaaristen riita-asioiden keskittäminen tiettyihin käräjäoikeuksiin 1.9.2019 lukien ja sen myötä tulevat tehokkuushyödyt. Kaiken kaikkiaan voidaan arvioida, että ehdotusten toteuttaminen ei edellytä tuomioistuinten voimavarojen lisäämistä.

Valvontaviranomaisille eli kuluttaja-asiamiehelle ja Finanssivalvonnalle ei esitetä uusia tehtäviä. Uudet ja muuttuneet säännökset aiheuttavat kuitenkin aluksi lisätyötä. Viranomaisten on päivitettävä ohjeistustaan sekä tehostettava valvontatoimiaan erityisesti muutosten voimaantulovaiheessa. Tämä ei kuitenkaan edellytä lisää voimavaroja, vaan tehtävät voidaan hoitaa valvonnan priorisoinnilla.

4.2 Vaikutukset kuluttajien ja elinkeinonharjoittajien asemaan

Merkittävimpiä vaikutuksia arvioidaan olevan luottokustannuskattoa koskevalla ehdotuksella. Ehdotettu hintasääntelymalli, jonka johdosta luoton hinta olisi perittävä ensisijaisesti nostetulle luotolle perittävän koron muodossa ja vain vähäisessä määrin muina luottokustannuksina, edellyttää muutoksia useimpien luotonantajien tarjoamien kuluttajaluottojen hinnoittelurakenteeseen, sillä nykyisin on tavallista, että keskeinen osa luoton hinnasta muodostuu kuluttajalta perittävistä muista luottokustannuksista kuin nostetulle luotolle perittävästä korosta. Ehdotettu korkokatto ja ennen muuta ehdotettu muita luottokustannuksia koskeva katto merkitsisivät tarvetta tehdä muutoksia myös luotonantajan tietojärjestelmiin, mukaan lukien tarvetta luoda seurantajärjestelmä sen varmistamiseksi, että kuluttajalta luottosuhteen kuluessa perittävät luottokustannukset eivät ylitä sallittuja rajoja. Se, miten laajamittaisia toimenpiteitä muutos luotonantajilta edellyttää, riippuu olennaisesti niiden omista liiketoiminnallisista päätöksistä ja esimerkiksi siitä, miten luotonantajat jatkossa hinnoittelevat luottotuotteensa. Mitä vähemmän luotonantaja pyrkii perimään luoton hintaa kuluttajalta muiden luottokustannusten kuin nostetulle luotolle perittävän koron muodossa, sitä yksinkertaisempaa sääntelyn noudattaminen on. Joka tapauksessa on oletettavaa, että muutoksesta luotonantajille aiheutuvat kertaluonteiset kustannukset ovat merkittäviä.

Vaikka muutos vaikuttaakin edellä todetun mukaisesti lähes kaikkien tarjolla olevien luottotuotteiden hinnoittelurakenteeseen, hintasääntelyn oletetaan vaikuttavan itse luoton hintaan vain kalleimpien kuluttajaluottojen osalta. Hintasääntelyn tarkkoja euromääräisiä tai prosentuaalisia vaikutuksia luottojen hintoihin on mahdotonta tarkkaan arvioida erityisesti siitä syystä, että hintasääntelymalli vaihtuu. Suomen pankin tilastojen mukaan Suomessa toimivilta luottolaitoksilta suomalaisille kotitalouksille myönnettyjen muiden vakuudettomien luottojen kuin tili- ja korttiluottojen sovittu vuosikorko oli helmikuussa 2018 keskimäärin 5,13 prosenttia, muiden vakuudellisten luottojen kuin tili- ja korttiluottojen sovittu vuosikorko oli keskimäärin 2,67 prosenttia sekä tili- ja korttiluottojen sovittu vuosikorko keskimäärin 6,64 prosenttia.

Muiden kuin luottolaitosten osalta vastaavaa tilastotietoa ei ole, mutta liikevaihdoltaan suurimpien pikaluottoyritysten perimät luoton korot vaihtelevat 0 prosentista yli 100 prosenttiin. Luoton todelliset vuosikorot olivat kuluttaja-asiamiehen vuonna 2016 tekemän selvityksen mukaan pikaluotoissa yleisesti yli 100 prosenttia tai jopa huomattavasti korkeammat. Kuluttaja-asiamiehen vuonna 2015 tekemän selvityksen mukaan suurimpien luottolaitosten vakuudettomien 1 500-2 000 euron suuruisen luottojen todellinen vuosikorko vaihteli puolestaan noin 13 prosentista 28 prosenttiin.

Hintasääntelyn oletetaan vähentävän merkittävästi myös koron perimistä luottokustannuksille, sillä luottokustannusten enimmäismääriä koskevan sääntelyn johdosta mahdollisuudet tähän ovat jatkossa rajoitetummat. Muutoksen vaikutus kuluttajiin olisi myönteinen, sillä sääntely olisi omiaan myös tältä osin selkeyttämään luottojen hinnoittelua ja siten kuluttajan mahdollisuuksia hahmottaa, mitä luotto hänelle tosiasiaa maksaa.

Hintasääntelyä koskevat uudet säännökset merkitsisivät kuluttajien kannalta parannusta nykytilaan, koska sääntelyn oletetaan paitsi kohtuullistavan luottojen hintaa myös selkeyttävän hinnoittelua olennaisesti nykyisestä. Joidenkin toimiala-arvioiden mukaan sääntely merkitsee kuitenkin sitä, että pienten ja lyhytaikaisten luottojen tarjonta ei ole uudistuksen myötä enää liiketoiminnallisesti kannattavaa eikä niitä enää tämän johdosta tarjottaisi kuluttajille. Näiden arvioiden mukaan hintasääntelyä koskeva muutos tulee johtamaan siihen, että kuluttajille aletaan tarjota entistä suurempia luottoja entistä pidemmällä luottoajalla, jolloin myös luottokustannuksia saisi perittyä enemmän. Viimeksi mainitun riskin pienentämiseksi esityksessä on ehdotettu enimmäisrajaa myös vuotuisille luottokustannuksille, jotka peritään nostetulle luotolle perittävän koron lisäksi. Tilannetta on kuitenkin tältä osin seurattava

ja tarvittaessa ryhdyttävä uusiin lainsäädäntötoimiin erityisesti luottokelpoisuuden arvioinnin noudattamisen tehostamiseksi.

Myöskään suuriin luottoihin liittyvä luottoriski huomioon ottaen ei ole oletettavaa, että kaikki ne kuluttajat, joille myönnetään nykyisin 2 000-3 000 euron luottoja, saisivat jatkossa tuntuvasti suurempia luottoja. Päinvastoin on mahdollista, että joukko kuluttajia ei uudistuksen johdosta enää saisi luottoa, mikä voisi joissakin tapauksissa merkitä sitä, että kuluttaja ei kykene suoriutumaan muiden velkajensa maksamisesta. Pidemmällä tähtäimellä on kuitenkin myös kuluttajan edun mukaista, ettei hänelle myönnetä luottoa, jota hän ei kykene maksamaan takaisin ja jolla vain pyritään lykkäämään velkaongelmien realisoitumista.

[Täydennetään luottokustannuskattosäännökseen liittyvän siirtymäsääntelyn vaikutusten arvioinnilla jatkovalmisteluvaiheessa.]

Myös maksuajan pidentämisestä perittäviä kuluja koskevalla rajoituksella voi olla merkittäväkin vaikutus luotonantajien näistä toimista perimiin kuluihin. Hinnoittelu alalla on tältä osin kirjavaa. Osa luotonantajista perii maksuajan pidennyksestä kuluja, jotka ovat samalla tasolla kuin nyt ehdotettu hintakatto. Joillakin luottolaitoksilla ja muilla luotonantajilla maksuajan pidentämisestä perittävät kulut ovat sen sijaan tuntuvasti suurempia kuin mitä nyt ehdotetaan. Muutos merkitsisi sitä, että maksuajan pidennyksestä kuluttajalta perittävät kulut olisivat asianmukaisessa suhteessa niihin kuluihin nähden, joita maksunsa laiminlyöväälle kuluttajalle lyhyehköstä maksuviivästyksestä aiheutuisi. Toisaalta on myös mahdollista, että muutoksen johdosta luotonantajien halukkuus myöntää maksuajan pidennystä kuluttajille heikkenee, koska maksuajan pidennyksestä saisi periä jatkossa nykyistä merkittävästi pienempiä kuluja. Vaikka tämä voi joissakin tapauksissa merkitä kuluttajien kannalta kielteistä muutosta nykytilaan, on viime kädessä kuluttajankin edun mukaista, että maksuaikaa ei pidennetä eikä kuluttajalle aiheutuvia kustannuksia samalla kasvateta silloin, kun luoton takaisinmaksuun ei tule olemaan tosiasiasa edellytyksiä maksuajan pidentämisen jälkeenkään. Koska säännös tulisi sovellettavaksi lain voimaantulon jälkeen tehtäviin maksuajan pidennyksiin myös silloin, kun luottosopimus on tehty ennen lain voimaantuloa, muutos merkitsisi sitä, että luotonantajien tulisi päivittää tältä osin myös olemassa olevia sopimuksia koskevat hintaehdot lainmukaisiksi.

Hintasääntelyn rikkomisen seuraamuksia koskevan sääntelyn tiukentamisen arvioidaan parantavan kuluttajan asemaa, sillä sääntely on omiaan tehostamaan hintasääntelyn noudattamista. Sääntelyn ankaruus voisi toisaalta luotonantajien kannalta merkitä sitä, että nämä saattaisivat menettää oikeutensa periä luottokustannuksia silloinkin, kun sääntelyä on rikottu erehdyksessä. On kuitenkin huomioitava, että luotonantaja on ammattilainen, joka käytännössä laatii luottosuhteissa sovellettavat vakiosopimusehdot ja vastaa myös niiden lainmukaisuudesta. Myös aluehallintovirasto on eräiden luotonantajien ja luotonvälittäjien rekisteröinnistä annetun lain valvontaan liittyvässä ratkaisukäytännössään katsonut, että luotonantajalla on vastuu siitä, että sen luotonantotoiminnassa mahdollisesti käyttämät automatisoidut järjestelmät toimivat siten, että toimet ovat lain ja hyvän luotonantotavan mukaisia. Pitämällä hinnoittelurakenteen yksinkertaisena ja selkeänä luotonantaja voi varmistua siitä, että korkokatto tai muita luottokustannuksia koskeva katto ei ylity. Riski tulkinnanvaraisiin tilanteisiin on myös nyt ehdotetussa hintasääntelymallissa pienempi kuin luoton todelliseen vuosikorkoon perustuvassa mallissa.

Elinkeinonharjoittajan kuluttajalle välittämien vertaislainojen rinnastaminen korkolaissa kuluttajaluottoon ja perintälaissa kuluttajasaatavaan parantaa tällaista vertaislainaa ottaneen velallisen asemaa, sillä uudistuksen myötä tämä saa maksuviivästystilanteissa saman suojan korkeita viivästyskorko- ja perintäkuluvaatimuksia vastaan kuin muuta kuluttajaluottoa ottanut velallinen. Muutos edellyttää sitä, että käytännössä vertaislainanvälittäjät käyvät läpi käyttämänsä sopimusehdot ja varmistavat,

että ne eivät sisällä korkolain tai saatavien perinnästä annetun lain pakottavien säännösten vastaisia ehtoja. Vastaavasti tällaisten luottojen perintää suorittavien yritysten on varmistettava, että lain voimaantulon jälkeen elinkeinonharjoittajan kuluttajalle välittämien vertaislainojen perinnässä noudatetaan kuluttajasaatavaa koskevia säännöksiä. Muutos luonnollisesti rajoittaa vertaislainaa ottaneelta velalliselta viivästystilanteessa perittäviä kuluja. Muutoksen käytännön vaikutus arvioidaan kuitenkin vähäiseksi, koska Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry:ltä saadun tiedon mukaan useat perintätoimistot ovat jo nykyisin soveltaneet kuluttajasaatavia koskevia säännöksiä tällaisiin lainoihin, vaikka lain-säädännössä ei ole tätä edellytettykään.

Ehdotus, jonka mukaan haastehakemuksissa edellytettäisiin annettavaksi nykyistä tarkempia tietoja kuluttajaluotosta, vaikuttaisi paitsi luotonantajien myös perintätoimistojen asemaan. Perintätoimistojen tulisi jatkossa pyytää luotonantajilta tietoa luottosopimuksen mukaisesta luoton määrästä tai luottorajasta sekä luottosopimuksen kestosta samoin kuin siitä, onko luottosopimus tehty siinä muodossa kuin laissa edellytetään. Käytännössä tämä edellyttää Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry:ltä saadun tiedon mukaan järjestelmämuutoksia sekä luotonantajien että perintätoimistojen järjestelmiin, jotta kyseiset tiedot saadaan automaattisesti lisättyä haastehakemukseen. Toisaalta muutoksen oletetaan vähentävän tuomioistuinten tarvetta pyytää kantajilta lisäselvitystä haastehakemusten täydennyskehottusten muodossa ja siten vähentävän luotonantajille ja perintätoimistoille aiheutuvaa työtä.

Sen selventäminen, että luoton korolla tarkoitetaan vuotuista korkoa, aiheuttaa kustannuksia sellaisille luotonantajille, jotka nykyisin ilmoittavat luoton koron muuna kuin vuotuisena korkona. Kustannusten oletetaan olevan vähäisiä. Lisäksi on huomattava, että edellä todetun mukaisesti sääntely vastaa jo nykyistä markkinaoikeuden tulkintakäytäntöä. Kuluttajien kannalta muutos merkitsee parannusta nykytilaan, sillä muutos on omiaan parantamaan markkinoinnin läpinäkyvyyttä.

5 Asian valmistelu

Hallituksen esitysluonnos on valmisteltu oikeusministeriössä virkatyönä. Toimeksiannon mukaan tehtävänä oli valmistella luonnos hallituksen esitykseksi kalliiden kuluttajaluottojen aiheuttamien velkaongelmien vähentämiseksi tarvittavasta sääntelystä. Työtä tukemaan oikeusministeriö asetti 20 päivänä huhtikuuta 2018 seurantaryhmän. Ryhmässä olivat edustettuina valtiovarainministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Helsingin hovioikeus, Helsingin kärjäoikeus, Vantaan kärjäoikeus, Etelä-Suomen aluehallintovirasto, Finanssivalvonta, Kilpailu- ja kuluttajavirasto, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Finanssiala ry, Keskuskauppakamari, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry, Luottomiehet ry, Suomen Asiakkuusmarkkinointiliitto ry, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Perimistöimistöjen Liitto ry, Suomen tuomariliitto ry, Suomen Yrittäjät ry, Takuusäätiö, Vertaislainayhdistys ry, Ferratum Finland Oy, IPF Digital Finland Oy, Lainaamo Oy, OP Ryhmä, S-Pankki Oy, Suomen Asiakastieto Oy, Tact Finance Oyj ja 4finance Oy. Tämän lisäksi Bank Norwegian AS:lle ja Monobank ASA:lle varattiin tilaisuus osallistua seurantaryhmän toimintaan. Seurantaryhmä kokoontui neljä kertaa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1.1 Kuluttajansuojalaki

4 luku. Sopimuksen sovittelu ja tulkinta

1 §. Jos sopimuksen ehto on kuluttajan kannalta kohtuuton tai sen soveltaminen johtaisi kohtuuttomuuteen, voimassa olevan 4 luvun 1 §:n *1 momentin* mukaan ehtoa voidaan sovitella tai jättää se huomioon ottamatta. Säännökseen ehdotetaan luvun 2 §:ssä rajoitusta, jonka mukaan kohtuuton ehto tulisi pääsääntöisesti jättää kokonaan huomioon ottamatta, kun kyse on kyseisen pykälän soveltamisalaan kuuluvasta sopimusehdosta. Tämän johdosta 1 §:n 1 momenttiin lisättäisiin viittaus luvun 2 §:ään. Muilta osin pykälä vastaisi voimassa olevaa lakia. Selvyyden vuoksi voi todeta, että maininta kuluttajansuojalaissa tarkoitettusta sopimuksesta kattaa myös vertaislainaa koskevat sopimukset siltä osin kuin ne on rinnastettu kuluttajaluottoihin lain 7 luvussa.

2 §. Pykälän *1 ja 2 momentti* vastaisivat voimassa olevaa lakia.

Pykälän *3 momentin* mukaan ehto, joka on kohtuuton tai jonka soveltaminen johtaisi kohtuuttomuuteen, olisi pääsäännön mukaan jätettävä huomioon ottamatta. Tämä poikkeaisi voimassa olevasta laista, jonka mukaan kohtuutonta ehtoa voidaan myös sovitella korvaamalla se kohtuullisella ehdolla. Ehdotettu muutos perustuu sopimusehtodirektiivin 6 artiklan 1 kohtaan ja sitä koskevaan Euroopan unionin tuomioistuimen vakiintuneeseen ratkaisukäytäntöön.

Säännöstä sovellettaisiin pykälän 1 momentin ja sen taustalla olevan sopimusehtodirektiivin 3 artiklan mukaisesti sopimusehtoon, joka on laadittu etukäteen ilman, että kuluttaja on voinut vaikuttaa sen sisältöön. Sopimusehtodirektiivistä poiketen 3 momenttia sovellettaisiin myös sopimuksen pääkohteen määrittelyyn sekä hinnan tai korvauksen riittävyteen suhteessa vastineena toimitettaviin palveluksiin ja tavaroihin silloinkin, kun ehdot on laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi.

Lisäksi momentti sisältäisi osittain nykyistä 3 momenttia vastaavan, niin ikään sopimusehtodirektiivin 6 artiklan 1 kohtaan perustuvan säännöksen, jonka mukaan kohtuuttoman ehdon johdosta sopimusta ei voitaisi sovitella muilta osin. Momentti on nykyisellään rajattu koskemaan vain tilanteita, joissa kohtuullistetaan sellaista etukäteen laadittua ehtoa, joka hyvän tavan vastaisesti johtaa osapuolten oikeuksien ja velvollisuuksien huomattavaan epätasapainoon kuluttajan vahingoksi. Rajaus on perustunut direktiivin 3 artiklan 1 kohdan kohtuuttomuuden määritelmään. Sopimusehtodirektiivin mukainen kohtuuttomuuden määritelmä, jossa siis edellytetään myös hyvän tavan vastaisuutta, ei kuitenkaan oikeuskäytännön perusteella sanottavasti eroa siitä, mitä kohtuuttomuudella on kansallisestikin perinteisesti ymmärretty. Tämän vuoksi rajaus poistettaisiin tarpeettomana.

Vaikka pääsäännön mukaan kohtuuton ehto tulisikin yksinomaan jättää huomioon ottamatta, sopimuksen sovittelu ehtoa tai ehtoja muuttamalla voisi kuitenkin tulla poikkeuksellisesti kyseeseen silloin, kun kohtuuttoman ehdon poistamisesta seuraisi tarve todeta koko sopimus pätemättömäksi. Esimerkiksi Euroopan unionin tuomioistuimen tuomiossa Kásler ja Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282 katsottiin, että kansallinen tuomioistuin sai poistaa sopimusoikeuden periaatteita noudattaen kohtuuttoman sopimusehdon ja korvata sen kansallisen oikeuden tahdonvaltaisella säännöksellä, kun sopimuksen pätemättömäksi toteamisesta seuraisi lähtökohtaisesti jäljellä olevan lainan summan erääntyminen välittömästi maksettavaksi sellaisen suuruisena, että tämä summa saattaisi ylittää kuluttajan maksukyvyn, ja siten kyseessä olisi ollut negatiivinen seuraamus pikemminkin kuluttajalle kuin elinkeinonharjoittajalle.

7 luku. **Kuluttajaluotot**

6 §. Luottokustannukset ja korko. Pykälän 1-3 momentti vastaavat voimassa olevaa lakia.

Pykälän 4 momentti on uusi, ja se sisältäisi luoton koron määritelmän. Tarkoituksena on selventää, että luoton korolla tarkoitetaan vuotuista korkoa. Määritelmä vastaa kulutusluottodirektiivin 3 artiklan j kohtaan sisältyvää lainan koron määritelmää.

17 a §. Luottokustannuskatto. Voimassa olevassa korkokattosäännöksessä asetetaan yläraja luottosopimuksen mukaiselle luoton todelliselle vuosikorolle, jota laskettaessa otetaan huomioon luoton korko ja muut kuluttajalta perittävät luottokustannukset.

Sääntelyä ehdotetaan muutettavaksi 1 momentissa siten, että luottosopimuksen mukaista luoton todellista vuosikorkoa koskevan katon sijasta asetettaisiin yläraja nostetulle luotolle maksettavalle luoton korolle. Luoton koron määritelmä sisältyy 1. lakiehdotuksen 7 luvun 6 §:n 4 momenttiin. Raja ehdotetaan asetettavaksi [30] prosenttiin. Jos luoton korko on sopimuksen mukaan sidottu viitekorkoon, luotonantajan tai tapauksesta riippuen luotonvälittäjän tulisi varmistua siitä, että luoton korko ei myöskään viitekoron mahdollisen nousun myötä pääsisi ylittämään korkokattoa.

Pykälän 2 momentissa rajoitettaisiin oikeutta periä kuluttajalta muita luottokustannuksia kuin nostetulle luotolle perittävää korkoa, jonka ylärajasta säädettäisiin siis ehdotetussa 1 momentissa. Muiden kuluttajalta perittävien luottokustannusten määrä ei saisi 2 momentin 1 kohdan mukaan ylittää päivässä [0,012] prosenttia luottosopimuksen mukaisesta luoton määrästä tai luottorajasta, jos se on alle [2 000] euroa. Jos taas luoton määrä tai luottoraja on [2 000] euroa tai suurempi, momentin 2 kohdan mukaan luottokustannusten määrä ei saisi ylittää päivässä [0,008] prosenttia luottosopimuksen mukaisesta luoton määrästä tai luottorajasta. Selvää on, että kuluttajalta perittävistä kustannuksista on myös tullut luvun 17 §:n mukaisesti sopia kuluttajaluottosopimuksessa.

Luoton määrän tai luottorajan, jonka mukaan luottokustannusten enimmäismäärä laskettaisiin, tulisi olla myös tosiasiallisesti kuluttajan käytettävissä. Sääntelyn kiertämisenä olisikin pidettävä esimerkiksi sitä, että luottoraja asetettaisiin näennäisesti hyvin korkealle rajoittaen kuitenkin sopimusehdoin kuluttajan oikeutta käyttää luottoa, vaikka rajoittamiselle ei olisi asianmukaista perustetta. Asianmukaisena perusteena voidaan pitää ainakin luottokortin käytön turvallisuuden vaarantumista tai muita maksupalvelulain (290/2010) 57 §:n 1 momentissa mainittuja perusteita.

Pykälään sisältyvä luoton korkoa koskeva katto koskee nostetulle luotolle perittävää korkoa, eikä korkokattosääntelyä voisi kiertää esimerkiksi luottokustannuksia pääomittamalla ja siten kasvattamalla summaa, jolle luoton korkoa peritään. Koska 2 momentin mukaiset enimmäisluottokustannukset määräytyvät puolestaan luottosopimuksen mukaisen luoton määrän tai luottorajan mukaan, myöskään 2 momenttiin sisältyvä sääntely ei olisi kierrettävissä siten, että luottokustannukset lisättäisiin näihin summiin ja pyrittäisiin tällä tavoin vaikuttamaan korottavasti summaan, jonka perusteella 2 momentissa tarkoitettu suurin sallittu luottokustannusten määrä laskettaisiin. Pykälän 1 ja 2 momenttiin sisältyvä sääntely ei sinänsä estä sopimasta siitä, että myös luottokustannuksille peritään korkoa. Mahdollinen korko tulee kuitenkin ottaa huomioon osana 2 momentissa tarkoitettuja luottokustannuksia ja varmistua siitä, ettei näiden enimmäismäärää koskeva raja ylity.

Pykälän 3 momentti sisältäisi 2 momenttia koskevan poikkeuksen niitä tilanteita silmällä pitäen, joissa 2 momentin säännökset johtaisivat siihen, että muina luottokustannuksina perittävien kustannusten enimmäismäärä jäisi alle [5] euron. Tällöin kuluttajalta saisi periä 2 momentin estämättä

muina luottokustannuksina [5] euroa. Selvyyden vuoksi voi todeta, että kuluttajan käyttäessä peruuttamisoikeuttaan peruuttamistilanteessa kuluttajalta perittäviä korvauksia koskeva sääntely menee ehdotetun sääntelyn edelle sen johdosta, että mainittu sääntely perustuu direktiiveihin.

Tämän lisäksi momentissa säädettäisiin muiden luottokustannusten enimmäismäärästä, joka olisi vuodessa [150] euroa. Rajalla olisi merkitystä käytännössä silloin, kun muiden luottokustannusten enimmäismäärä pykälän 2 momentin perusteella laskettuna olisi yli [150] euroa vuodessa.

Pykälän 2 momentin säännös ei estä esimerkiksi sitä, että vuosimaksu peritään kuluttajalta jatkuvaa luottoa koskevassa sopimuksessa ennakolta, kunhan luottokustannusten määrä ei ylitä päiväkohtaisesti laskettuna enimmäisluottokustannusten määrää. Jos maksuja olisi kuitenkin peritty ennakolta siten, että peritty maksu ylittäisi sallitun enimmäisrajan päivää kohti laskettuna, luotonantajan tulisi irtisanomistilanteessa vähentää jäljellä olevasta saatavasta se osa luottokustannuksista, joka kohdistuu käyttämättä jäävään luottoaikaan. Pykälän 3 momentissa rajattaisiin lisäksi mahdollisuuksia periä luottokustannuksia etukäteen pidemmältä ajalta kuin vuodelta.

Vuodella tarkoitetaan ajanjaksoa, joka alkaa tietyistä päivästä, aluksi luottosopimuksen tekopäivästä, ja päättyy vastaavaa päivää edeltävään päivään seuraavana vuonna. Jos siis luottosopimus tehdään esimerkiksi 15.7., luottokustannusraja koskisi ajanjaksoa tämän päivän ja seuraavan vuoden heinäkuun 14. päivän välillä. Jos luottokustannuksia koskevan laskun eräpäivä olisi seuraavan vuosijakson puolella mutta kuluttaja maksaisi luottokustannuksia koskevan laskun ennen eräpäivää, kustannukset laskettaisiin tästä huolimatta tulevan vuosijakson luottokustannuksiksi eräpäivän mukaisesti.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin korkokaton rikkomisen seuraamuksista. Jos luotonantaja tai luotonvälittäjä rikkoisi pykälän 1 momentissa tarkoitettua korkokattoa tai pykälän 2 ja 3 momentin mukaista luottokustannuskattoa, kuluttajalla ei ehdotuksen mukaan olisi velvollisuutta maksaa korkoa tai muita luottokustannuksia lainkaan. Selvyyden vuoksi on syytä todeta, että ehdotetussa 4 momentissa ei oteta kantaa muiden kustannusten kuin luottokustannusten perimiseen ottaen lisäksi huomioon 5 momentissa ehdotettu raja. Luottokustannukset määritellään 7 luvun 6 §:n 1 ja 2 momentissa. Luottokustannuksina ei pidetä esimerkiksi luoton hoitamiseen käytettävästä tilistä perittäviä kustannuksia, jos tilin avaaminen on vapaaehtoista ja kustannukset on sopimuksessa eritelty. Luottokustannuksina ei pidetä myöskään esimerkiksi kuluttajan sopimusrikkomuksen johdosta maksettavaksi tulevia maksuja. Näiden asianmukaisuus arvioitaisiin erikseen muun lainsäädännön nojalla.

Säännös merkitsisi sitä, että jos tuomioistuimessa ilmenisi, että luoton korko on ylittänyt korkokaton tai muita luottokustannuksia on peritty sallittua enemmän, tuomioistuimen tulisi hylätä korkoa ja muita luottokustannuksia koskevat vaatimukset kokonaisuudessaan silloinkin, kun kantajan vaatimukset eivät ylittäisi säädettyjä rajoja. Jos kuluttaja olisi sääntelyn rikkomistilanteissa jo maksanut luotosta korko- tai muita luottokustannuksia, tällä olisi oikeus vaatia luotonantajaa palauttamaan ne.

Säännös ei vaikuttaisi kuluttajan velvollisuuteen maksaa takaisin luottosopimuksen mukaista luoton pääomaa. Sen sijaan viivästyskoron määrään korkokaton rikkomisella olisi heijastusvaikutuksia silloin, jos luotolle on vaadittu maksettavaksi viivästyskorkoa korkolain 4 §:n 2 momentin perusteella.

Ehdotettu hintasääntely ei merkitse sitä, että tuomioistuin ei voisi yksittäistapauksessa kokonaisarviointiin perustuen katsoa, että hintaa koskevat ehdot ovat kohtuuttomat tai että kyse on kiskonnasta, vaikka hintasääntelyä olisikin noudatettu.

Pykälän 5 momentin mukaan tietyt luottokustannusten määritelmään sisältyvät maksut rajattaisiin korkokattoa koskevan sääntelyn ulkopuolelle. Näitä olisivat luoton myöntämisen edellytyksenä olevan vakuutuksen vakuutusmaksut, jos vakuutuksen tarkoituksena on luoton vakuuden arvon turvaaminen. Momentin johdosta 2 momentissa tarkoitettut euromääräiset rajat ja 4 momentin mukaiset korkokaton rikkomisen seuraamukset eivät siten koskisi esimerkiksi ajoneuvon hankkimiseen tarkoitettun luoton myöntämisen edellytyksenä olevan autovakuutuksen vakuutusmaksuja. Poikkeus on tarkoitettu suppeaksi.

Pykälän 6 momentin mukaan maksettaessa luotto ennaikaisesti takaisin sovellettaisiin luottokustannuksia koskevan sääntelyn estämättä, mitä 7 luvun 27 ja 28 §:ssä säädetään. Luoton eräännyttämistilanteessa sovellettaisiin vastaavasti tämän sääntelyn estämättä, mitä luvun 35 §:ssä säädetään.

17 b §. Maksuajan pidentämisestä perittävät kulut. Pykälä olisi uusi, ja siinä rajoitettaisiin oikeutta periä kuluttajalta kuluja ennen saatavan erääntymistä tehtävästä eräpäivän siirtämisestä tai luottoajan pidentämisestä. Säännöksen soveltumisen kannalta merkitystä ei olisi sillä, millä nimityksellä maksuajan pidentämiseen tähtäävää toimenpidettä kutsutaan, vaan olennaista on toimenpiteen tosiasiallinen tarkoitus. Säännös kattaisi siten esimerkiksi lyhennysvapaiden kuukausien myöntämisestä mahdollisesti perittävät kulut. Enimmäismäärä, jonka tällaisesta toimenpiteestä saisi periä, olisi 5 euroa. Ehdotettu 5 euron enimmäismäärä kattaisi kaikki kulut, joita toimenpiteestä luotonantajalle aiheutuu, mukaan lukien kuluttajalle mahdollisesti lähetettävä vahvistus toimenpiteestä. Lisäksi edellytetään, että maksuaika pitenee tällöin vähintään 14 päivällä. Lyhyempikin pidennys olisi siis mahdollinen, mutta siitä ei saisi periä kuluttajalta kustannuksia.

Tämän lisäksi rajoitettaisiin vuositasolla maksuajan pidentämisestä perittävien kulujen enimmäismäärää. Ehdotuksen mukaan kuluttajalta tällaisista toimista perittävien kulujen yhteismäärä ei saisi ylittää vuodessa [20] euroa. Säännöksen estämättä luotonantaja voisi pidentää maksuaikaa niin usein kuin kuluttaja sitä pyytää, mutta perittävät kulut eivät kuitenkaan saisi ylittää laissa säädettyä enimmäismäärää.

Ehdotettu säännös ei koske sitä, onko velallisella velvollisuus maksaa luoton korkoa pidennysajalta. Tämä ratkaistaan sopimusehtojen ja kuluttajansuojalain säännösten perusteella. Sääntelyn kiertämisenä olisi sen sijaan pidettävä sitä, että luoton korko sovitaan maksuajan pidennysajalle suuremmaksi kuin alkuperäisenä luottoaikana.

Perintälain 10 a §:n 1 momentin 6 kohdan mukaan velallisen pyynnöstä tehdystä maksuajan pidennyksestä saa periä enintään 5 euroa. Saman lain 10 b §:n 3 momentin mukaan maksuajan pidennyksestä saa vaatia perintäkuluja velalliselta vain, jos maksuaikaa pidennetään vähintään 14 päivällä. Mainittu sääntely koskee kuitenkin vain jo eräänntyttä saatavaa.

7 a luku. **Asunto-omaisuuteen liittyvät kuluttajaluotot**

31 §. Kuluttajaluottoja koskevien säännösten soveltaminen. Voimassa olevan 1 momentin mukaan lain 7 luvun 17 a §:ää eli korkokattoa koskevaa säännöstä sovelletaan myös asunto-omaisuuteen liittyviin kuluttajaluottoihin eli sekä asuntoluottoihin että asuntovakuudellisiin kuluttajaluottoihin. Ehdotuksen mukaan 1 momenttia muutettaisiin siten, että asuntoluotot rajattaisiin ehdotetun uuden 7 luvun 17 a §:n soveltamisalan ulkopuolelle silloin, kun asuntoluoton vakuudeksi annetaan asunto-omaisuutta. Sen sijaan asuntovakuudellisiin kuluttajaluottoihin ja sellaisiin asuntoluottoihin, joiden vakuudeksi ei anneta asunto-omaisuutta, ehdotettua korkokattoa ja luottokustannuksia koskevaa säännöstä sovellettaisiin lukuun ottamatta sen 6 momenttia.

Pykälän 2 momentti vastaisi muutoin voimassa olevaa lakia, mutta siinä täsmennettäisiin 7 luvun 17 a §:n 6 momenttia vastaavasti luottokustannuskattoa koskevan sääntelyn suhdetta luoton ennenai-kaista takaisinmaksua ja luoton eräännyttämistä koskeviin säännöksiin.

1.2 Korkolaki

2 §. *Tahdonvaltaisuus.* Pykälän 1 ja 2 momentti vastaisivat muilta osin voimassa olevaa lakia, mutta 2 momenttiin sisältyviin pykäläviittauksiin tehtäisiin tekninen tarkistus sen johdosta, että korkolakiin on sittemmin lisätty viivästyskoron määrää kaupallisissa sopimuksissa koskeva uusi 4 a §.

Pykälän 3 momentti on uusi, ja sillä ulotettaisiin kuluttajaluottoja ja muita kulutushyödykkeitä koskeva kuluttajan hyväksi pakottava sääntely koskemaan myös luottoja, jotka joku muu kuin elinkeinonharjoittaja myöntää tai lupaa myöntää kuluttajalle lainana, maksunlykkäyksenä tai muuna vastaavana taloudellisena järjestelyinä, jos luoton välittäjänä toimii elinkeinonharjoittaja. Näin ollen ehto, jonka mukaan tällaista vertaislainaa ottanut kuluttaja olisi velvollinen suorittamaan viivästyskorkoa korkeamman korkokannan mukaan tai aikaisemmista ajankohdasta lukien kuin korkolaissa on säädetty, olisi tehoton. Tämä ei myöskään voisi tehokkaasti luopua 10 ja 11 §:n mukaisista oikeuksistaan.

1.3 Laki saatavien perinnästä

3 §. *Kuluttajasaatava.* Pykälään lisättäisiin uusi 2 momentti, jonka perusteella kuluttajasaatavaa koskevia säännöksiä sovellettaisiin myös luottoon, jonka joku muu kuin elinkeinonharjoittaja myöntää tai lupaa myöntää kuluttajalle lainana, maksunlykkäyksenä tai muuna vastaavana taloudellisena järjestelyinä, jos luoton välittäjänä toimii elinkeinonharjoittaja. Lisäyksen johdosta nykyinen 2 momentti siirtyisi 3 momentiksi.

1.4 Oikeudenkäymiskaari

5 luku. Riita-asian vireillepano ja valmistelu

3 §. Pykälässä säädetään summaarista riita-asiaa koskevassa haastehakemuksessa annettavista tiedoista. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jossa säädettäisiin haastehakemuksessa ilmoitettavista lisätiedoista saamisen perustessa kuluttajansuojalain 7 tai 7 a luvun soveltamisalaan kuuluvaan kuluttajaluottosopimukseen.

Jos riidaton saaminen perustuisi kuluttajaluottosopimukseen, haastehakemuksessa olisi ilmoitettava momentin 1 kohdan nojalla luottosopimuksen mukainen luoton määrä tai luottoraja. Tämän lisäksi momentin 2 kohdassa edellytettäisiin ilmoitusta luottosopimuksen kestosta päivinä. Nämä tiedot olisivat tarpeen, jotta 1. lakiehdotukseen sisältyvän luottokustannuskattoa koskevan säännöksen soveltaminen viran puolesta olisi mahdollista pelkän haastehakemuksen perusteella. Mainittujen tietojen perusteella tuomioistuin voisi nimittäin laskea kuluttajansuojalain 7 luvun 17 a §:n 2 momentissa tarkoitettujen luottokustannusten enimmäismäärän.

Momentin 3 kohdan mukaan kantajan tulisi myös ilmoittaa haastehakemuksessa, onko luottosopimus tehty kuluttajansuojalain 7 luvun 17 §:ssä tai 7 a luvun 15 §:ssä edellytetyllä tavalla. Kuluttajansuojalain 7 luvun 17 §:n 1 momentin mukaan kuluttajaluottosopimus on tehtävä kirjallisesti, ja kuluttajalle on annettava kappale sopimusta. Sopimus voidaan tehdä myös sähköisesti siten, että kuluttaja voi tallentaa ja toisintaa sopimuksen muuttumattomana. Saman pykälän 2 momentin mukaan kuluttajaluottosopimuksessa on mainittava muun ohella tiedot luottosopimuksen osapuolista sekä luotosta,

luottokustannuksista ja luoton takaisinmaksusta. Pykälän 3 momentin mukaan kuluttajalta ei saa luottosuhteen perusteella periä korkoa tai maksuja, joista ei ole sovittu 1 momentissa tarkoitettussa sopimuksessa. Asunto-omaisuuteen liittyviä kuluttajaluottoja koskeva vastaava säännös sisältyy kuluttajansuojalain 7 a luvun 15 §:ään. Ehdotetun 3 kohdan mukainen kantajan velvollisuus ilmoittaa, onko kuluttajaluottosopimuksen muotovaatimuksia noudatettu, helpottaa edellä kuvatun sääntelyn ottamista huomioon viran puolesta siten kuin korkein oikeus on jo nykyisin ratkaisussaan KKO 2016:73 säännöksen pakottavaan luonteeseen ja unionin tuomioistuimen ratkaisukäytäntöön nojautuen edellyttänyt.

14 a §. Luvun 13 §:ssä säädetään, että jos vastaaja, jota on kehoitettu vastaamaan kirjallisesti asiassa, jossa sovinto on sallittu, ei ole antanut pyydettyä vastausta määräajassa, asia ratkaistaan valmistelua jatkamatta. Kanne hyväksytään tällöin yksipuolisella tuomiolla. Siltä osin kuin kantaja on luopunut kanteesta tai se on selvästi perusteeton, kanne hylätään tuomiolla. Juoksevaa sitoumusta koskevassa luvun 14 §:ssä säädetään kanteen hylkäämisen osalta vastaavalla tavalla. Luvun 13 §:ää koskevien lain esitöiden (HE 15/1990 vp, s. 95) mukaan kannetta voidaan pitää selvästi perusteettomana esimerkiksi silloin, kun kantajan esitys on yleisesti tiedossa olevien tosiasioiden vastainen taikka kanne on selvästi muutoin lakiin perustumaton.

Ehdotuksen mukaan lukuun lisättäisiin uusi edellä mainittuja säännöksiä täydentävä kuluttajasaatavia koskeva erityissäännös, jonka *1 momentin* mukaan tuomioistuimen tulisi hylätä kanne selvästi perusteettomana myös siltä osin kuin se on selvästi kuluttajan tai muun velallisen suojaksi säädettyjen pakottavien säännösten vastainen. Muulla velallisella tarkoitettaisiin vertaislainaa ottanutta henkilöä. Säännöstä sovellettaisiin sekä summaarisina riita-asioina vireille tulleisiin asioihin, että niin sanottuina laajoina riita-asioina vireille tulleisiin asioihin.

Sääntelyn viran puolesta huomioon ottamisen edellytyksenä siis olisi ensinnäkin, että kyse on kuluttajan tai muun velallisen suojaksi säädettyistä pakottavista säännöksistä. Tällaisia säännöksiä, joilla yleisimmin on merkitystä tuomioistuimissa käsiteltävissä asioissa, sisältyy ennen muuta korkolakiin, saatavien perinnästä annettuun lakiin sekä kuluttajansuojalakiin ja erityisesti sen kuluttajaluottoja koskevaan 7 lukuun. Lisäedellytyksenä vaatimusten hylkäämiselle tuomiolla olisi, että kuluttajan suojaksi säädetyn pakottavan sääntelyn vastaisuus on selvää. Vaikka selvyysvaatimus koskeekin ensisijaisesti varsinaisen vaatimuksen lainvastaisuutta, merkitystä edellytyksen täyttymistä arvioitaessa on väistämättä jossain määrin myös sillä, onko kyseessä oleva pakottava sääntely siinä määrin selvää, että se ylipäänsä on otettavissa viran puolesta huomioon. Esimerkkinä selvästä säännöksestä, joka olisi otettava viran puolesta huomioon, voidaan mainita kuluttajansuojalain 7 luvun 17 a §:ään sisältyvä luottokustannuskattoa koskeva säännös sekä saman luvun 18 §:ssä säädetty kielto ottaa kuluttajalta juokseva sitoumus. Lisäksi korkein oikeus on jo nykyisin (KKO 2016:73) katsonut, että kuluttajaluottosopimuksen muotovaatimuksia koskeva kuluttajansuojalain 7 luvun 17 § on vaatimuksiltaan ja seuraamuksiltaan niin selvä, että tuomioistuimen on otettava mainittu kulutusluottodirektiiviin perustuva säännös huomioon ilman vastaajan nimenomaista väitettäkin.

Kuluttajan suojaksi pakottavan sääntelyn ohella säännöksessä mainittaisiin erikseen velvollisuus hylätä kanne selvästi perusteettomana myös siltä osin kuin se perustuu kohtuuttomaan sopimusehtoon. Tältä osin ei mainittaisi erikseen selvyysvaatimusta, koska kohtuuttomuuden käsitteeseen liittyy sisään rakennettuna huomattava epätasapaino osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välillä. Se, milloin ehto olisi katsottava kohtuuttomaksi, tulee arvioitavaksi aineellisen lainsäädännön perusteella.

Pykälän 2 momentti sisältäisi kuluttajasaatavan määritelmän. Määritelmässä rinnastettaisiin kuluttajasaatavaan myös niin sanotut vertaislainat. Kysymys siitä, mitkä kuluttajan suojaksi säädetty pakottavat säännökset koskevat näitä luottoja, ratkaistaisiin aineellisten säännösten mukaan. Se, onko kyseessä kuluttajasaatavaa koskeva asia, tulee arvioida tiedossa olevien seikkojen valossa viran puolesta. Tarvittaessa tuomioistuimen tulee pyytää asiasta selvitystä.

Ehdotettu pykälä merkitsisi poikkeusta tuomioistuimen muutoin suppeaan tutkimisvaltaan ja -velvollisuuteen riita-asioissa. Sen tarkoituksena ei ole kuitenkaan merkittävästi muuttaa nykyistä oikeustilaa vaan ennen muuta kirjata näkyviin erityisesti olemassa oleva unionin kuluttajansuojalainsäädäntöä koskeva unionin tuomioistuimen vakiintunut oikeuskäytäntö, johon myös korkein oikeus on viittannut ratkaisuisaan KKO 2015:60 ja KKO 2016:73. Myös kuluttajansuojadirektiiveihin perustuttomia kansallisia säännöksiä, kuten korkokattosäännöstä, korkolain viivästyskorkoa koskevia säännöksiä sekä perintälain säännöksiä, on niiden pakottavasta luonteesta johtuen otettu jo nykyisin viran puolesta huomioon arviotaessa sitä, onko vaatimusta pidettävä oikeudenkäymiskaaren 5 luvun 13 §:ssä tarkoitetulla tavalla selvästi perusteettomana. Pykälän tarkoituksena on kuitenkin näiltäkin osin selkeyttää nykyistä oikeustilaa siten, että tuomioistuimen velvollisuus ottaa viran puolesta huomioon kuluttajan suojaksi säädettyä pakottavaa sääntelyä kävisi laista nimenomaisesti ilmi. Velvollisuuteen ei vaikuttaisi se, perustuuko tällainen sääntely unionin kuluttajansuojalainsäädäntöön vai ei.

Muutosta nykyiseen oikeustilaan merkitsisi se, että tuomioistuimen tutkimisvallan ja -velvollisuuden kannalta merkitystä ei olisi jatkossa sillä, perustuuko vaatimus sopimusehtodirektiivin soveltamisalaan kuuluvaan sopimusehtoon vai ei, vaan tuomioistuimen tulisi arvioida vaatimusten perusteena olevien ehtojen kohtuuttomuus viran puolesta molemmissa tapauksissa. Sopimusehdon ollessa kohtuuton tuomioistuimen ei siis tarvitsisi jatkossa selvittää, onko sopimusehdot laadittu selkeästi ja ymmärrettävästi silloinkaan, kun kyse on sopimuksen pääkohteesta tai hinnan tai korvauksen riittävydestä.

Ehdotettu sääntely ei merkitse sitä, että tuomioistuimen tulisi ryhtyä viran puolesta säännönmukaisesti tutkimaan vaatimuksen taustalla olevan sopimuksen ehtoja ja niiden lainmukaisuutta. Unionin tuomioistuin on sopimusehtodirektiiviin liittyvässä ratkaisussaan Pannon GSM (C-243/08; EU:C:2009:350; tuomion kohta 32) linjannut, että velvollisuus tutkia sopimusehdon kohtuuttomuus koskee tilanteita, joissa tuomioistuimella on käytössään tutkimisen edellyttämät oikeudelliset seikat ja tosiseikat. Tarvittaessa tuomioistuimen olisi pyydettävä lisäselvitystä.

Luvun 3 §:ssä ehdotetaan, että jos saaminen perustuu kuluttajaluottosopimukseen, haastehakemuksessa tulisi ilmoittaa nykyistä tarkempia tietoja luottosopimuksesta. Tältä osin tarkoituksena on helpottaa tuomioistuimen mahdollisuuksia ottaa viran puolesta huomioon, onko tiettyjä kuluttajan hyväksi pakottavia säännöksiä noudatettu. Toisaalta haastehakemuksessa jatkossa ilmoitettavat seikat voivat antaa tuomioistuimelle aiheen ja velvollisuuden ryhtyä viran puolesta tutkimaan tarkemmin vaatimusten lainmukaisuutta esimerkiksi silloin, kun luoton pääomaa koskeva vaatimus on suurempi kuin luottosopimuksen mukainen luoton määrä tai luottoraja.

Haastehakemuksessa esitetyt vaatimukset voivat myös sellaisenaan antaa tuomioistuimelle aiheen pyytää kantajalta lisäselvitystä. Esimerkkinä voidaan mainita tilanne, jossa kuluttajansuojalakiin sisältyvää hintasääntelyä on sinänsä noudatettu, mutta haastehakemukseen sisältyvät vaatimukset, jotka perustuvat luottosuhteeseen liittyviin ylimääräisiin toimenpiteisiin, antavat aiheen tutkia niiden taustalla olevien sopimusehtojen kohtuullisuutta.

Unionin tuomioistuimessa on tälläkin hetkellä vireillä useita unionin kuluttajansuojalainsäädännön soveltamiseen liittyviä asioita. Selvää on, että tuomioistuimen tulevilla ratkaisuilla voi olla vaikutusta siihen, miten ehdotettua säännöstä on tulkittava.

12 luku. Asianosaisista

13 §. Pykälää täydennettäisiin viittauksella ehdotettuun uuteen 5 luvun 14 a §:ään. Mainittu kuluttajasaatavia koskeva säännös voisi siis tulla sovellettavaksi myös esimerkiksi silloin, kun yksipuolinen tuomio olisi annettava vastaajaa vastaan tämän jätettyä saapumatta istuntoon.

2 Voimaantulo

Kuluttajansuojain (1. lakiehdotus) 4 luvun 1 ja 2 § sekä 7 luvun 6 ja 17 b § tulisivat sovellettaviksi välittömästi lain voimaantulon jälkeen.

Korkokattosäännöksen (1. lakiehdotuksen 7 luvun 17 a §) osalta... [Täydennetään lausuntokierroksen jälkeen.]

Korkolakiin (2. lakiehdotus) liittyvää säännöstä ehdotetaan sovellettavaksi vain lain voimaantulon jälkeen erääntyneisiin saataviin. Jos siis saatava on erääntynyt ennen ehdotetun lain voimaantuloa, sovellettaisiin saatavaan tällöin lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Perintälain (3. lakiehdotus) osalta lähtökohtana olisi, että lakia sovellettaisiin vertaislainojen perintään välittömästi lain voimaantulon jälkeen. Velallinen voisi esimerkiksi tehdä perintälain 4 c §:ssä tarkoitetun keskeytyspyynnön välittömästi uuden lain tultua voimaan. Samoin esimerkiksi 5 ja 5 a §:n säännöksiä maksuvaatimuksen muodosta ja sisällöstä olisi sovellettava, kun maksuvaatimus annetaan tai lähetetään velalliselle uuden lain voimaantulon jälkeen. Niin ikään lain 10 a §:n 1 momentin enimmäiskulumääriä sovellettaisiin perintätoimiin, jotka suoritettaisiin uuden lain tultua voimaan. Voimaantulosäännöksellä rajoitettaisiin kuitenkin saatavien perinnästä annetun lain 10 c ja 10 d §:n soveltamista. Jos vertaislainaa koskevan saatavan perintä on aloitettu ennen tämän lain voimaantuloa, perintälain 10 c ja 10 d §:ää sovellettaisiin vain sellaisiin perintätoimiin, jotka suoritetaan tämän lain voimaantulon jälkeen. Tämä tarkoittaisi sitä, että jos vertaislainasaatavaa olisi ehditty jo periä ennen lain voimaantuloa, perintäkulojen enimmäismäärä voisi ylittää kuluttajasaatavia koskevien perintäkulojen enimmäismäärän siltä osin kuin kyse on ennen lain voimaantuloa tehdyistä perintätoimista.

Oikeudenkäymiskaaren (4. lakiehdotus) säännöksiä sovellettaisiin vain lain voimaantulon jälkeen vireille tuleviin asioihin. Lain voimaan tullessa vireillä oleviin asioihin sovellettaisiin siis lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. [Täydennetään tarvittaessa OK 5 luvun 3 §:n osalta.]

3 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

[Täydennetään myöhemmin. Tältä osin keskeistä on, minkälainen siirtymäsääntely valitaan.]

1.

Laki**kuluttajansuojalain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kuluttajansuojalain (38/1978) 4 luvun 1 ja 2 § sekä 7 luvun 6 ja 17 a § sekä 7 a luvun 31 §, sellaisina kuin ne ovat, 4 luvun 1 § laeissa 1259/1994 ja 1072/2000, 4 luvun 2 § laissa 1259/1994, 7 luvun 6 § laeissa 746/2010 ja 851/2016, 7 luvun 17 a § laissa 207/2013 ja 7 a luvun 31 § laissa 851/2016, sekä *lisätään* 7 lukuun uusi 17 b §, seuraavasti:

4 luku

Sopimuksen sovittelu ja tulkinta

1 §

Jos tässä laissa tarkoitetun sopimuksen ehto on kuluttajan kannalta kohtuuton tai sen soveltaminen johtaisi kohtuuttomuuteen, ehtoa voidaan sovittella, jollei 2 §:stä muuta johdu, tai se voidaan jättää huomioon ottamatta. Sopimuksen ehtona pidetään myös vastikkeen määrää koskevaa sitoumusta. Kohtuuttomuutta arvioitaessa otetaan huomioon sopimuksen koko sisältö, osapuolten asema, sopimusta tehtäessä vallinneet olot ja, jollei 2 §:stä muuta johdu, olojen muuttuminen sekä muut seikat.

Jos 1 momentissa tarkoitettu ehto on sellainen, että sopimuksen jääminen voimaan muilta osin muuttumattomana ei ole ehdon sovittelun vuoksi kohtuullista, sopimusta voidaan, jollei 2 §:stä muuta johdu, sovittella muiltakin osin tai se voidaan määrätä raukeamaan.

2 §

Jos 1 §:ssä tarkoitettu sopimusehto on laadittu etukäteen ilman, että kuluttaja on voinut vaikuttaa sen sisältöön, on 1 §:ää sovellettaessa noudatettava tässä pykälässä säädettyjä rajoituksia.

Jos ehto sopimusta tehtäessä vallinneissa olosuhteissa on ollut kohtuuton, ei ehdon kohtuuttomuutta myöhemmin arvioitaessa saa kuluttajan vahingoksi ottaa huomioon olosuhteiden muuttumista.

Kohtuuton ehto on jätettävä huomioon ottamatta eikä sopimusta voida myöskään sovittella muilta osin, jos sopimus voi pysyä voimassa ilman kohtuutonta ehtoa.

7 luku

Kuluttajaluotot

6 §

Luottokustannukset ja korko

Luottokustannuksilla tarkoitetaan tässä luvussa luotonantajan tiedossa olevien, kuluttajaluottosuhteen johdosta kuluttajan maksettavaksi tulevien korkojen, kulujen ja muiden maksujen yhteismäärää; luottokustannuksiin luetaan myös luottosopimukseen liittyvien vakuutusten ja muiden lisäpalveluiden kustannukset, jos lisäpalvelua koskevan sopimuksen tekeminen on edellytyksenä luoton saamiseksi markkinoiduin ehdoin.

Luottokustannuksiin ei lueta:

- 1) luoton hoitamiseen käytettävästä tilistä perittäviä kustannuksia, jos tilin avaaminen on vapaaehtoista ja kustannukset on sopimuksessa eritelty;
- 2) kuluttajan mahdollisen sopimusrikkomuksen johdosta maksettavaksi tulevia maksuja;
- 3) notaarikuluja.

Todellisella vuosikorolla tarkoitetaan tässä luvussa korkoprosenttia, joka saadaan laskemalla luottokustannukset vuosikorkona luoton määrälle lyhennykset huomioon ottaen. Todellisen vuosikoron laskemistavasta ja laskennassa käytettävistä oletuksista säädetään oikeusministeriön asetuksella.

Luoton korolla tarkoitetaan tässä luvussa korkoa, joka ilmoitetaan nostetun luoton määrään vuositasaalla sovellettuna kiinteänä tai vaihtuvana prosenttilukuna.

17 a §

Luottokustannuskatto

Kuluttajan nostamalle luotolle perittävä luoton korko ei saa ylittää [30] prosenttia.

Jos kuluttajalta peritään muita kuin 1 momentissa tarkoitettuja luottokustannuksia, näiden määrä ei saa ylittää päivää kohden:

- 1) [0,012] prosenttia luottosopimuksen mukaisesta luoton määrästä tai luottorajasta, jos se on alle [2 000] euroa;
- 2) [0,008] prosenttia luottosopimuksen mukaisesta luoton määrästä tai luottorajasta, jos se on vähintään [2 000] euroa.

Sen estämättä, mitä 2 momentissa säädetään, kuluttajalta saa periä muina luottokustannuksina kuitenkin vähintään [5] euroa. Kuluttajalta muina luottokustannuksina perittävät kustannukset eivät saa ylittää [150] euroa vuodessa, eikä luottokustannuksia saa periä kuluttajalta ennakolta pidemmältä kuin vuoden ajalta.

Jos luotonantaja tai luotonvälittäjä rikkoo, mitä tässä pykälässä säädetään, kuluttajalla ei ole velvollisuutta maksaa luoton korkoa eikä muita luottokustannuksia lainkaan.

Mitä 2-4 momentissa säädetään, ei koske luottokustannuksina pidettäviä vakuutusmaksuja, jos vakuutuksen tarkoituksena on luoton vakuuden arvon turvaaminen.

Jos kuluttaja maksaa luoton ennaikaisesti takaisin, sovelletaan 2 ja 3 momentin estämättä, mitä tämän luvun 27 ja 28 §:ssä säädetään. Jos luotto eräännytetään, sovelletaan 2 ja 3 momentin estämättä, mitä tämän luvun 35 §:ssä säädetään.

17 b §

Maksuajan pidentämisestä perittävät kulut

Ennen saatavan erääntymistä tehtävästä maksuajan pidentämisestä saa periä kuluttajalta enintään 5 euroa edellyttäen, että maksuaika pitenee vähintään 14 päivällä. Kuluttajalta tällaisista toimista perittävien kulujen yhteismäärä ei saa kuitenkaan ylittää vuodessa 20 euroa.

7 a luku

Asunto-omaisuuteen liittyvät kuluttajaluotot

31 §

Kuluttajaluottoja koskevien säännösten soveltaminen

Asunto-omaisuuteen liittyviin kuluttajaluottoihin sovelletaan lisäksi 7 luvun 1 §:n 3 ja 4 momenttia ja 13, 13 a, 15, 16 ja 16 a §:ää, 17 a §:n 1-5 momenttia, 18, 19 ja 23 §:ää, 24 §:n 1, 2 ja 4 momenttia sekä 25, 26 ja 30–35 §:ää. Lisäksi asuntovakuudellisiin kuluttajaluottoihin sovelletaan mainitun luvun 39 ja 40 §:ää. Lain 7 luvun 17 a §:n 1-5 momenttia ei kuitenkaan sovelleta asuntoluottoon, jonka vakuudeksi annetaan asunto-omaisuutta.

Asuntoluottosopimuksessa voidaan 7 luvun 24 §:n 1 ja 2 momentin estämättä kuitenkin sopia, että luotosta kuluttajan maksettavaksi tuleva korko ei muutu, jos viitekoron arvo on pienempi kuin nolla. Jos kuluttaja maksaa asunto-omaisuuteen liittyvän kuluttajaluoton enneaikaisesti takaisin, sovelletaan 7 luvun 17 a §:n 2 ja 3 momentin estämättä, mitä tämän luvun 19 ja 21 §:ssä säädetään. Jos asunto-omaisuuteen liittyvä luotto eräännytetään, sovelletaan 7 luvun 17 a §:n 2 ja 3 momentin estämättä, mitä 7 luvun 35 §:ssä säädetään.

Vaihtoehto 1:

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____ .

Tämän lain voimaan tullessa voimassa olevaan kertaluottoa koskevaan sopimukseen ei sovelleta tämän lain 7 luvun 17 a §:ää.

Tämän lain voimaan tullessa voimassa olevaan jatkuvaa luottoa koskevaan sopimukseen perustuvaan luoton käyttöön sovelletaan 7 luvun 17 a §:n 1 momenttia [kuuden kuukauden kuluttua] tämän lain voimaantulosta.

Vaihtoehto 2:

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____ .

Tämän lain voimaan tullessa voimassa olevaan kertaluottoa koskevaan sopimukseen ei sovelleta tämän lain 7 luvun 17 a §:ää.

Tämän lain voimaan tullessa voimassa olevaan jatkuvaa luottoa koskevaan sopimukseen sovelletaan 7 luvun 17 a §:ää [vuoden kuluttua] tämän lain voimaantulosta.

Vaihtoehto 3 :

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____ .

Ennen tämän lain voimaantuloa tehtyihin sopimuksiin ei sovelleta tämän lain 7 luvun 17 a §:ää.

2.

Laki

korkolain 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan korkolain (633/1982) 2 §, sellaisena kuin se on laissa 209/2013,
seuraavasti:

2 §

Tahdonvaltaisuus

Velvollisuus maksaa korkoa määräytyy tämän lain mukaan, jollei muuta johdu velallisen sitoumuksesta tai kauppataivasta taikka toisin ole säädetty.

Jos velallisen sitoumus liittyy kuluttajaluottoa tai muuta kulutushyödykettä koskevaan elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan väliseen sopimukseen taikka sellaiseen sopimukseen, jonka perusteella velallinen ostamalla tai vuokraamalla hankkii asunnon itseään tai perheenjäseniään varten, sitoumus on tehoton siltä osin kuin velallinen olisi velvollinen maksamaan enemmän viivästyskorkoa kuin 4 tai 5–11 §:ssä säädetään. Jos velallinen näissä tapauksissa on viivästyksen varalta sitoutunut viivästyskoron sijasta tai sen lisäksi maksamaan provisiota, palkkiota tai vastaavaa suoritusta, sitoumus on tehoton siltä osin kuin viivästyskoron ja mainitun suorituksen yhteenlaskettu määrä ylittää 4 tai 5–11 §:n mukaan lasketun koron.

Tämän lain säännöksiä sovellettaessa kuluttajaluottoon rinnastetaan myös luotto, jonka joku muu kuin elinkeinonharjoittaja myöntää tai lupaa myöntää kuluttajalle lainana, maksunlykkäyksenä tai muuna vastaavana taloudellisena järjestelynä, jos elinkeinonharjoittaja välittää luoton kuluttajalle.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____ .

Ennen tämän lain voimaantuloa erääntyneeseen saatavaan sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

3.

Laki**saatavien perinnästä annetun lain 3 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään saatavien perinnästä annetun lain (513/1999) 3 §:ään, sellaisena kuin se on osittain laissa 31/2013, uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2 momentti siirtyy 3 momentiksi, seuraavasti:

3 §

Kuluttajasaatava

 Tämän lain säännöksiä sovellettaessa kuluttajasaatavaan rinnastetaan myös luotto, jonka joku muu kuin elinkeinonharjoittaja on myöntänyt kuluttajalle lainana, maksunlykkäyksenä tai muuna vastaavana taloudellisenä järjestelynä, jos elinkeinonharjoittaja on välittänyt luoton kuluttajalle.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____ .
 Saatavien perinnästä annetun lain 10 c ja 10 d §:ää sovelletaan tämän lain voimaantulon jälkeen suoritettaviin perintätoimiin.

4.

Laki**oikeudenkäymiskaaren 5 ja 12 luvun muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 13 §, sellaisena kuin se on laissa 1052/1991, sekä
lisätään 5 luvun 3 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 595/1993, uusi 2 momentti, sekä 5 lukuun uusi 14 a §,
 seuraavasti:

5 luku

Riita-asian vireillepano ja valmistelu

3 §

 Jos saaminen perustuu kuluttajansuojalain 7 tai 7 a luvussa tarkoitettuun kuluttajaluottosopimukseen, haas-
 tehakemuksessa on myös ilmoitettava:

- 1) luottosopimuksen mukainen luoton määrä tai luottoraja;
- 2) luottosopimuksen kesto päivinä;
- 3) se, onko luottosopimus tehty kuluttajansuojalain 7 luvun 17 §:ssä tai 7 a luvun 15 §:ssä edellytetyllä tavalla.

Kuluttajasaatavaa koskevan asian ratkaiseminen

14 a §

Kuluttajasaatavaa koskevassa asiassa tuomioistuimen on hylättävä kanne selvästi perusteettomana myös siltä osin kuin se on selvästi kuluttajan tai muun velallisen suojaksi säädettyjen pakottavien säännösten vastainen tai perustuu kohtuuttomaan sopimusehtoon.

Kuluttajasaatavalla tarkoitetaan tässä pykälässä sellaista elinkeinonharjoittajan saatavaa, joka perustuu kulutushyödykkeen luovuttamiseen tai luoton myöntämiseen kuluttajalle. Kuluttajasaatavaan rinnastetaan myös luotto, jonka joku muu kuin elinkeinonharjoittaja on myöntänyt kuluttajalle lainana, maksunlykkäyksenä tai muuna vastaavana taloudellisena järjestelyinä, jos elinkeinonharjoittaja on välittänyt luoton kuluttajalle.

12 luku

Asianosaisista

13 §

Jos yksipuolinen tuomio on annettava vastaajaa vastaan, kanne on hyväksyttävä. Yksipuolista tuomiota ei saa antaa siltä osin kuin kantaja on luopunut kanteesta tai se on selvästi perusteeton. Kanne on näiltä osin hylättävä tuomiolla. Kuluttajasaatavaa koskevaan kanteeseen sovelletaan lisäksi, mitä 5 luvun 14 a §:ssä säädetään.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____.

Lain voimaan tullessa vireillä olevaan asiaan sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.
 [Mahdollinen siirtymäsääntely 5 luvun 3 §:n osalta.]

LIITE 1

Esillä olleita vaihtoehtoja korkokattosäännökseksi

7 luku

Kuluttajaluotot**Vaihtoehto A**

17 a §

Korkokatto

Jos luoton määrä tai luottoraja on alle 2 000 euroa, luottosopimuksen mukainen luoton todellinen vuosikorko ei saa ylittää 50 prosenttia.

Jos luoton määrä tai luottoraja on vähintään 2000 euroa, luottosopimuksen mukainen luoton todellinen vuosikorko ei saa ylittää 30 prosenttia.

Jos luotonantaja tai luotonvälittäjä rikkoo, mitä tässä pykälässä säädetään, kuluttajalla ei ole velvollisuutta maksaa luottokustannuksia lainkaan.

Vaihtoehto B

17 a §

Korkokatto

Jos luottosopimuksen mukainen todellinen vuosikorko on yli 30 prosenttia, luoton hintaa ei saa periä muuna kuin luoton korkona, joka ei saa ylittää 40 prosenttia.

Jos luotonantaja tai luotonvälittäjä rikkoo, mitä tässä pykälässä säädetään, kuluttajalla ei ole velvollisuutta maksaa korkoa tai muita luottokustannuksia lainkaan.